

Kreativní účetnictví z pohledu správce daně a auditora

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Ing. Petra Ptáčková Mísařová, Ph.D

Tereza Povolná

Brno 2016

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Ing. Petře Ptáčkové Mísařové, Ph.D. za trpělivost a cenné rady, které mi v průběhu zpracování práce poskytla. Dále děkuji rodině, která mi byla velkou oporou při celém studiu.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Kreativní účetnictví z pohledu správně daně a auditora**

vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmetná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 30. prosince 2016

Abstract

Povolná, T., Creative accounting from the perspective of the tax administrator and auditor. Bachelor thesis. Brno: Mendel university in Brno, 2016.

Bachelor thesis deals with the issue of creative accounting and control by the tax administrator and auditor. The theoretical part is focused on the definition of the concepts of creative accounting, the errors in accounting, and deceptive conduct. The aim of this thesis is to compile a handbook for auditors and for the tax administrators to facilitate the detection of illegal practices in accounting, with a focus on the areas in which errors may most often be made. The survey from between the years 2011 and 2013 by Price Waterhouse Cooper, and also the survey by the company Skanska and Enron have been used to achieve the thesis aim because these companies have committed creative accounting in the past.

Keywords:

Creative accounting, infringement, crime, auditor, tax audit, Price Waterhouse Cooper LLC

Abstrakt

Povolná, T., Kreativní účetnictví z pohledu správce daně a auditora. Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2016.

Bakalářská práce se zabývá problematikou kreativního účetnictví a kontrolou ze strany správce daně a auditora. Teoretická část je zaměřena na vymezení pojmů kreativního účetnictví, na chyby v účetnictví a podvodné jednání. Cílem práce je sestavit manuální příručku sloužící pro auditory a z části pro správce daně k snadnějšímu odhalování nelegálních praktik v účetnictví se zaměřením na výskyt oblastí, ve kterých podvody mohou nejčastěji vzniknout. K dosažení tohoto cíle byl nápomocný průzkum společnosti Price Waterhouse Cooper LLC v letech 2011 a 2013 a také společnost Skanska a Enron, které se v minulosti dopustily kreativního účetnictví.

Klíčová slova

Kreativní účetnictví, protiprávní jednání, kriminalita, auditor, daňová kontrola, Price Waterhouse Cooper LLC

Obsah

1	Úvod a cíl práce	13
1.1	Úvod	13
1.2	Cíl práce.....	13
2	Metodika	15
3	Teoretická část	16
3.1	Kreativní účetnictví	16
3.1.1	Techniky kreativního účetnictví.....	16
3.1.2	Účastníci kreativního účetnictví	18
3.1.3	Důvody praktikování kreativního účetnictví.....	19
3.1.4	Výhody a nevýhody kreativního účetnictví.....	19
3.1.5	Odhalení, ochrana a prevence.....	20
3.2	Mezinárodní harmonizace účetnictví	20
3.2.1	Snahy o harmonizaci účetnictví.....	22
3.2.2	Příklady boje proti kreativnímu účetnictví v IAS	22
3.2.3	Příklady boje proti kreativnímu účetnictví v US GAAP.....	23
3.3	Protiprávní jednání.....	24
3.3.1	Podvod.....	24
3.3.2	Členění vnitřních podvodných jednání	25
3.3.3	Odhalování protiprávního jednání	30
3.3.4	Prevence protiprávního jednání a její možnosti.....	31
3.4	Ekonomická kriminalita	32
3.4.1	Pachatel a specifika odhalování, objasňování a dokumentace.....	34
3.4.2	Prevence a ochrana před ekonomickou kriminalitou.....	35
4	Vlastní práce	37
4.1	Příklady kreativního účetnictví v praxi.....	37
4.1.1	Společnost Enron	37
4.1.2	Společnost Skanska.....	41

4.1.3	Shrnutí případů společnosti Enron a Skanska.....	43
4.2	Výzkum společnosti Price Waterhouse Cooper LLC.....	44
4.2.1	Výskyt hospodářské kriminality.....	44
4.2.2	Typ hospodářské kriminality v České republice	45
4.2.3	Pachatel podvodu	47
4.2.4	Odhalení	48
4.2.5	Nápravné opatření	50
4.2.6	Dopady	50
4.3	Manuální příručka.....	52
4.3.1	Identifikace kontrolora	52
4.3.2	Vnitřní prostředí společnosti	52
4.3.3	Finanční část podniku.....	55
4.3.4	Vnější prostředí společnosti.....	57
5	Závěr	58
6	Literatura	61

Seznam obrázků

Obr. 1	Účastníci kreativního účetnictví	18
Obr. 2	Základní členění podvodného jednání	24
Obr. 3	Vnitřní podvodné jednání	25
Obr. 4	Finanční prostředky	26
Obr. 5	Pracovní vymezení ekonomické kriminality	32
Obr. 6	Vztah trestných činů k ekonomické kriminalitě	34
Obr. 7	Vývoj ceny akcií společnosti Enron	38
Obr. 8	Vývoj společnosti Skanska v letech 2006-2015	41
Obr. 9	Výskyt hospodářské kriminality	44
Obr. 10	Typy hospodářské kriminality v České republice za rok 2011 a 2014	45
Obr. 11	Vývoj počítačové kriminality	46
Obr. 12	Podplácení a korupce	47
Obr. 13	Způsob odhalení hospodářské kriminality	48
Obr. 14	Reakce společnosti po odhalení	49
Obr. 15	Nápravné opatření	50

Seznam tabulek

Tab. 1	Struktura výkazů finančního účetnictví a základní účetní zásady a konvence	21
Tab. 2	Databáze společnosti Fortune 500	37
Tab. 3	Vývoj společnosti Enron od roku 1997-2002	38
Tab. 4	Vývoj společnosti Skanska z pohledu tržeb, provozního zisku a počtu zaměstnanců	42

1 Úvod a cíl práce

1.1 Úvod

Pojem účetnictví není pro veřejnost vůbec neznámý a na rozdíl od kreativního účetnictví si každý dokáže představit, že se jedná o důležitou činnost poskytující informace o finanční situaci podniku. Úkolem účetní jednotky je především podávat věrný a poctivý obraz o stavu majetku a závazků společnosti a to za striktně stanovených pravidel a předpisů, podle kterých se musí řídit.

Pojem kreativní účetnictví je velice mladý a v české literatuře se vyskytuje od 90. let. Není tak známý a rozšířený jako ve světě a to je také důvod, proč se auditorům nedaří odhalovat podvodné jednání tohoto typu. Literatura nabízí mnoho názvů pro objasnění pojmu veřejnosti, mezi které řadíme např. fiktivní či tvořivé účetnictví, jež jsou považovány za synonyma slova kreativní. Už z tohoto názvu vyplývá, že se nebude jednat úplně o správný a legální přístup vedení účetnictví. Cílem takového jednání je zastříti pravý stav věci pomocí falšování účetních výkazů. Jedná se tedy o podvodné jednání, kterého se mohou dopustit jak interní tak externí zaměstnanci všech společností. Nejčastějším motivem je zakrýt neúspěšné obchody pomocí umělého navyšování tržeb, jak tomu bylo například u české společnosti Skanska či americké společnosti Enron, které jsou podrobněji rozebírány v této bakalářské práci.

Téma fiktivní účetnictví je v dnešní době aktuální zejména z důvodu zjištění, že se společnosti čím dál častěji stávají obětí hospodářské kriminality či samy se podvodného jednání dopouštějí. Problematikou tohoto typu se zabývá společnost Price Waterhouse Cooper LLC, která se jako jedna z mála firem zabývá zjišťováním stavu hospodářské kriminality nejen v České republice, ale také ve střední a východní Evropě či celosvětově. Jedná se o společnost provádějící průzkum každé dva roky, kterého se účastní tisíce respondentů z mnoha zemí a jenž ukazuje ucelený přehled o výskytu hospodářské kriminality z pohledu typu kriminality, odhalování pachatele, nápravy až k prevenci ze strany společnosti. Podobný průzkum o výskytu podvodů v organizaci provedl v roce 2011 také tým společností Surveillance, ACCA a TPA Horwath.

Dané téma si autorka zvolila z toho důvodu, že problematika kreativního účetnictví není veřejnosti až tak známá a především toto téma se na Provozně ekonomické fakultě v Brně ještě neobjevilo. Dalším podnětem bylo její zjištění, že se hospodářská kriminalita rozšířila, v některých směrech až nad celosvětovou úroveň, a proto rozhodnutí vytvořit přehlednou manuální příručku sloužící pro interní a externí auditory s využitím i správce daně pro snadnější odhalení podvodného jednání, bylo správnou volbou.

1.2 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je po analýze a komparaci dostupných zjištění navrhnout manuální příručku určenou auditorům pro odhalování nelegálních praktik

v účetnictví, která může být využita i správcem daně. Tohoto cíle bude dosaženo na základě získaných znalostí z prostudované literatury, průzkumu společnosti Price Waterhouse Cooper LLC, který byl proveden v roce 2011 a 2013 a analýze případu kreativního účetnictví společnosti Skanska sídlící v České republice a bývalé americké společnosti Enron.

Přínos této manuální příručky bude v ucelenosti souboru návrhů nejen pro interní, ale také externí auditory a správce daně. Z pohledu interního auditora zde budou návrhy v oblastech, na které by se měl nejvíce zaměřit. Dále jaká případná opatření společnosti navrhnout pro zlepšení jejího chodu a snížení podvodného jednání. Z pohledu externího auditora zde budou návrhy z oblasti účetní závěrky daného podniku. Správci daně bude navržena kapitola týkající se daní se zaměřením na zlepšení v jednotlivých odděleních.

2 Metodika

Při vypracovávání bakalářské práce bude autorka vycházet především z poznatků, které získala studiem odborné literatury týkající se kreativního účetnictví.

Teoretická část je rozdělena na tři kapitoly, u nichž byla použita metoda deskripce. Jedná se kapitoly týkající se samotného pojmu kreativní účetnictví, dále podvodného jednání a nakonec se věnuje ekonomické kriminalitě. První část, kreativní účetnictví, je zaměřena hlavně na druhy technik fiktivního účetnictví, na účastníky a důvody páčání, také na výhody, nevýhody a následné způsoby odhalení a prevenci. V kapitole podvodné jednání je kromě základního rozlišení vymezeno členění vnitřního podvodného jednání, způsob odhalování a prevence. Poslední část, která je nejvíce nápomocná při tvorbě praktické části, je zaměřena na ekonomickou kriminalitu, která ukazuje popis pachatele, specifika odhalování, objasnování či prevenci a ochranu.

Praktická část bakalářské práce je rozčleněna opět do tří částí. První část je zaměřena na příklad kreativního účetnictví české společnosti Skanska a americké společnosti Enron. U této problematiky byla použita metoda analýzy, kde se za pomoci nalezených dokumentů a odborných článků provedl rozbor problému typu kreativního účetnictví společnosti. Druhá část, která je považována za základ pro vypracování manuální příručky, jež je cílem bakalářské práce, je průzkum společnosti Price Waterhouse Cooper LLC v letech 2011 a 2013. Metoda, jež byla využita v této části, se nazývá komparace a porovnává situaci v České republice, střední a východní Evropě a celosvětově. Společnost provedla průzkum prostřednictvím metody dotazování, který je zcela anonymní a je zaměřen na výskyt a typ hospodářské kriminality, profil pachatele, způsob odhalení, nápravné opatření a dopady.

Na základě získaných zkušeností, ať už z teoretické či praktické části, je sestrojena manuální příručka určena auditorům pro odhalování nelegálních praktik v účetnictví, která může být využita i správcem daně a která je rozčleněna podle oddělení, kde by s největší pravděpodobností mohlo dojít k podvodnému jednání.

3 Teoretická část

3.1 Kreativní účetnictví

Samotné účetnictví můžeme definovat jako nástroj, který slouží pro věrné a pravdivé zachycení ekonomické činnosti. Ze zákona č. 563/2011 Sb., o účetnictví vyplývá: „Účetní jednotky jsou povinny vést účetnictví tak, aby účetní závěrka sestavená na jeho základě podávala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situace účetní jednotky.“ U kreativního účetnictví, které vzniklo v průběhu 80. let, dochází k falšování účetních výkazů, jejímž cílem je pravý stav věci zastřít.

V literatuře se pojem kreativní neboli tvořivé účetnictví začíná objevovat až v 90. letech a nabízí mnoho definic. Jedna z prvních definic byla zveřejněna v knize *Creative accounting: How to make profits what you want them to be* od Iana Griffithse. Ten uvádí, že „Každý podnik v zemi švindluje svůj zisk. Každá sada publikovaných účtů je založena na knihách, které byly pečlivě uvařeny nebo kompletně opečeny. Čísla, kterými je otravována dvakrát za rok investující veřejnost, byla všechna změněna kvůli obraně před vinou. Je největší podfuk od Trojského koně.“ (Griffiths, 1986, str. 1) Z této definice vyplývá, že falšování výkazů ve firmě je věc běžná, a tedy kreativní účetnictví není nic neobvyklého.

V české literatuře lze pojem definovat dvěma způsoby, a to jako „proces manipulace s účetními údaji s cílem transformovat účetními výkazy z podoby, jakou by měly mít, do podoby, jakou by si přáli jejich tvůrci či jako proces, při kterém jsou uskutečňovány přímo ekonomické transakce tak, aby bylo dosaženo příznivých výsledků v účetnictví.“ (Krupová, 2001, str. 3)

Kreativního účetnictví je dosaženo dle Riahi-Belkaoui (2005) za předpokladu, že bylo účtováno o příjmech dříve, než je sama firma vydělala, vytvářením fiktivních příjmů, zvyšováním zisků z jednorázových transakcí, přesouváním běžných výdajů na pozdější dobu, nezaznamenáváním nebo neprozrazováním závazků, přesouváním současného příjmu na pozdější dobu a přesouváním budoucích nákladů na dřívější období.

3.1.1 Techniky kreativního účetnictví

Podle Volkánové (2014, str. 69) techniky kreativního účetnictví zahrnují především postupy nebo kroky, které jsou použité v rámci manipulace s čísly. Radíme zde: „agresivní výběr a použití účetních principů, podvodné finanční výkaznictví, veškeré postupy, které vedou k používání earnings managementu a income smoothing.“

„Aggressive Accounting“ považuje Jones (2011) za synonymum kreativního účetnictví neboť se též jedná o použití účetních pravidel a předpisů za účelem zkreslit účetní čísla tak, aby se blížily k dosažení vytyčeného cíle než zobrazovat poctivý a věrný obraz účetnictví. „Impression Management“ lze spojovat s prezentačními aspekty podávání kreativních zpráv ve formě grafů a fotografií, které mohou být vypracovány tak, aby se zkreslily nepříznivé výsledky v příznivý.

Jones (2011) uvádí příklad s ropnými společnostmi, které se prostřednictvím přírodních fotografií snaží propagovat zelenou image.

Earnings management definuje Volkánová (2014) jako neustálou manipulaci se zisky, jež má směřovat k předem stanovenému cíli, který může být stanoven managementem či na základě předpovědi analytiků. Podle Lee (2006) to znamená, že jejich ideální či cílové zisky jsou vyšší nebo naopak nižší než ty, které generuje GAAP. Jones (2011) uvádí jako příklad earnings managementu analytiku, kteří vydávají prognózy podniků obchodujících na burzách. Součástí je **income smoothing**, jehož hlavním úkolem je minimalizace rozdílů mezi vrcholy a propady v běžné časové řadě zisků. (Volkánová, 2014) Kromě minimalizace rozdílů Jones (2011) též uvádí, že technika income neboli profit smoothing se používá za účelem stabilizace zisků, neboť ve své knize zmiňuje, že akciový trh oceňuje především ty podniky, které produkují stabilní zisky, a naopak postihuje firmy s nestabilním ziskem. Společnost se proto snaží uměle vyhlazovat zisk z jednoho období do druhého. Dalšími důvody využití je snaha snížit daňovou zátěž podniku, přilákat investory či strategické řízení podnikání.

Mezi hlavní techniky kreativního účetnictví řadíme Window dressing a mimobilanční financování. Kovanicová (2003) poukazuje na to, že prostřednictvím těchto technik lze zatajit finanční rizika, získat úvěry a půjčky, udržet obchodní vztahy s dosavadními partnery, vykázat takovou výši ukazatelů, která je při finanční analýze hodnocena pozitivně, zachovat či posílit přístup podniku k financování prostřednictvím kapitálového trhu, vyhnout se důkladnější kontrole dozorčích orgánů podniku aj.

Window dressing

Technika Window dressing je jedna z možností, jak můžeme manipulovat s účetními výkazy. V knihách Volkánové (2014, str. 70) a Krupové (2001, str. 3) je definován dle ICAEW jako: „*takové vedení transakcí, při nichž finanční výkazy podávají zavádějící nebo nereprezentativní obraz o finanční situaci podniku.*“ Dle Krupové (2001, str. 3) se jedná „*o techniky účelové manipulace s údaji, které jsou více či méně zřetelné.*“

Cílem Window dressingu je vytvořit příznivější obraz a finanční pozici společnosti ve výkazech finančního účetnictví než jaká je ve společnosti, což vyplývá z definice ve slovníku Finančního výkaznictví Goopers Lybrand.

Mezi hlavní techniky řadí Krupová (2001, str. 3) „*prodej a zpětný nákup aktiv, některé praktiky, týkající se přeceňování majetku, změny v přijatých účetních politikách a záměrné chyby, záměrné vykazování krátkodobého majetku a dluhů mezi dlouhodobým a naopak dlouhodobého majetku a dluhů mezi krátkodobým, zkrácení vykazování výnosů, zkrácené ocenění majetku v rozvaze již v době jeho pořízení, odhad doby životnosti majetku, který je proveden záměrně chybně, zaměňování modernizace majetku za opravu a naopak, vykazování majetku, který podniku nepřinese ekonomický prospěch.*“

Volkánová (2014) ve své publikaci uvádí kromě výše uvedených technik také nedodržování požadavků časového rozlišení, cíleně špatnou alokaci nákladů, úmyslně špatné odhady či cílené nedodržování zásady opatrnosti aj.

Mimobilanční financování

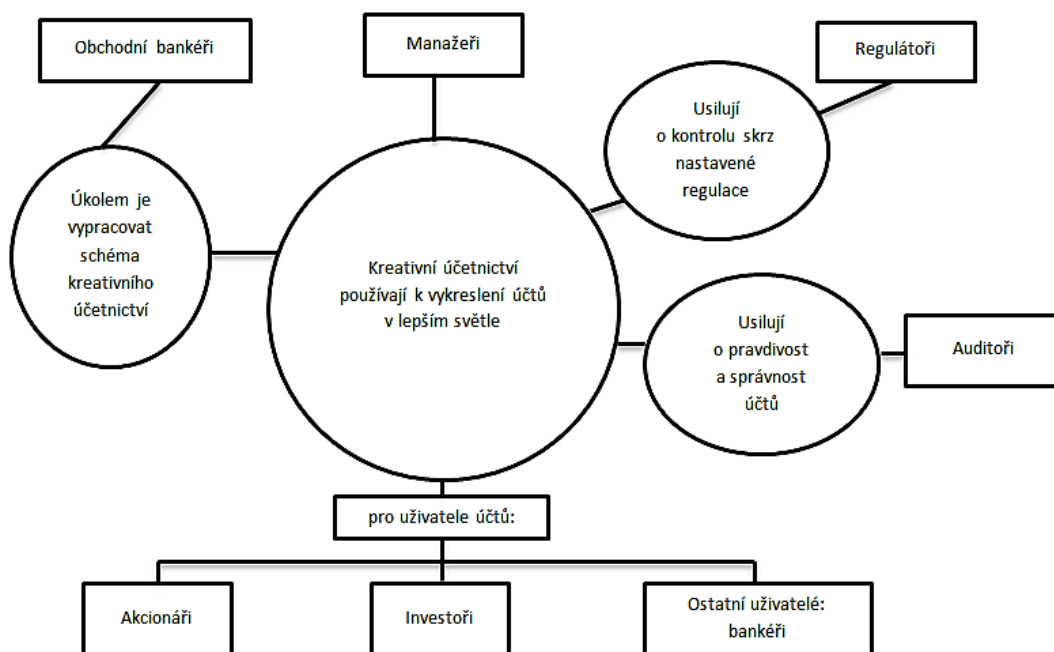
Mimobilanční financování je technika kreativního účetnictví, která vyžaduje vysokou kvalifikaci a bývá jen obtížně odhalována auditory na rozdíl od Window dressingu. (Krupová, 2001)

Stejně jako u Window dressingu Krupová (2001, str. 3) a Volkánová (2014, str. 71) uvádí definici dle ICAEW jako: „*takové financování nebo refinancování podnikových činností, které se při dodržení zákonných požadavků a existujících účetních zásad nemusí objevit v jeho rozvaze.*“ Z čehož vyplývá, že vzniklý dluh v rozvaze společnost neuvede, aby neztratila dobré finanční postavení na trhu. (Volkánová, 2014)

Mezi hlavní techniky Krupová (2001) řadí zaměňování kapitálového leasingu za operativní, účetní zachycení prodeje pohledávek nebo faktoringu v závislosti na riziku, vyplývajícím z nesplacených pohledávek. Kovanicová (2003) mimo to ve své publikaci zmiňuje i půjčky vymezené jako vlastní kapitál, zaručené půjčky, které jsou považovány za tržby či prodej pohledávek.

3.1.2 Účastníci kreativního účetnictví

Kreativního účetnictví se účastní řada subjektů hrající klíčovou roli a jde především o manažery, investiční analytiky, auditory, regulátory, akcionáře či obchodní bankéři. (Jonese, 2011)

Obr. 1 Účastníci kreativního účetnictví
Zdroj: vlastní zpracování

3.1.3 Důvody praktikování kreativního účetnictví

Kovanicová (2003) uvádí jako hlavní příčiny kolapsů „*nedůsledné uplatňování základních principů správy a řízení společnosti, nadměrně pozitivní očekávání účastníků kapitálového trhu, přílišnou zainteresovanost vrcholového vedení podniku na výsledcích a nedostatek úcty k obecným etickým zásadám.*“ Dle Volkánové (2014) je jedna z okolností vedoucí ke kreativnímu účetnictví vylepšování finanční pozice a výkonnost podniku.

Kreativní účetnictví vzniká především na základě **podnětu manažerů**, jejichž cílem je dle Volkánové (2014, str. 72) „*vykázat za každou cenu co nejvyšší zisk, i když ve skutečnosti nebyl dosažen.*“ Manažerské vystupování je ovlivněno řadou faktorů, které mají následně vliv na jejich rozhodování. Mezi takové faktory můžeme zařadit například „*jejich vedlejší výhody a příjmy, počet stupňů jimi řízených úrovní, počet jejich podřízených apod., díky nimž jsou motivováni nejen maximalizovat svůj zisk, ale především svou užitečnost pro podnik.*“ (Volkánová, 2014, str. 72) Krupová (2001) a Kovanicová (2003) se shodují, že chování manažerů je též určeno politikou státu v souvislosti se „*zdaněním, odvětvovou, fiskální a cenovou politikou státu,*“ z čehož vychází, že velké firmy jsou na změny politiky citlivější než malé společnosti.

Problematika oceňování, které je praktikováno ve většině zemí, je dle některých autorů považována za hlavní příčinu vzniku kreativního účetnictví, jež spočívá v oceňování v historických cenách. Za jednu z technik je považováno tzv. mimo-bilanční financování, které je vysvětleno v kapitole 3.1.1 Techniky kreativního účetnictví. (Krupová, 2001)

Dalším významným impulzem je nutnost **snížit nejistotu a riziko**, které sebou podnik nutně přináší. (Kovanicová, 2003) Tato nejistota a rizika jsou dána „*přechodem k systémům pohyblivých devizových kursů a vzrůstající mírou inflace a velkých změn v úrokové míře v období po 2. světové válce.*“ Do tzv. podnikatelského rizika řadíme „*riziko provozní (stávký, havárie strojů) tržní (problémy s odbytem, změny cen devizových kurzů), inovační (zavádění nových výrobků) a finanční (platební neschopnost, změny úrokové míry).*“ (Krupová, 2001, str. 4)

Za další důvody považujeme **špatný management**, v němž lze spatřit jediný prostředek jak oddálit hrozící úpadek společnosti, **snahu o snížení daní** a **tlak ze strany investorů**, kteří mohou působit velice silně, avšak nikoli přímo, ale přes finanční trhy. (Volkánová, 2014, str. 73)

3.1.4 Výhody a nevýhody kreativního účetnictví

Volkánová (2014, str. 74) a Krupová (2001, str. 4) poukazují ve svých publikacích na fakt, že za **výhodu** kreativního účetnictví lze považovat: „*zvýšení vykazovaného zisku nebo snížení vykazované ztráty, manipulace s ukazateli používanými ve finanční analýze, zatajování finančního rizika, obcházení rizika spojeného s půjčkami, pomoc podniku vyhnout se kontrolám akcionářů, upevnění postavení vedení společnosti, či posílení přístupu podniku k finančním prostředkům, které by jinými cestami nezískal.*“

Naopak za **nevýhodu** Volkánová (2014, str. 74) a Krupová (2001, str. 4) uvádí: „*možnost vzniku nedůvěry investorů, dodavatelů, zaměstnanců, akcionářů či široké veřejnosti.*“

3.1.5 Odhalení, ochrana a prevence

Volkánová (2014) cituje autora Mulforda, který uvádí, že kreativnímu účetnictví se dá zabránit pouze v případě, že si účetní a manažeři rozdělí funkce uvnitř podniku, existuje osoba s kvalitními účetními a auditorskými zkušenostmi a osoba vyjednávající s externími auditory.

Ze zahraničních studií vyplývá, že lze proti kreativnímu účetnictví bojovat „*přijetím detailnějších předpisů pro účetnictví, striktnějšími standardy, které je třeba více zaměřit cíleně na problémové oblasti, požadovat častější zveřejňování a především upřednostňovat obsah před formou.*“ (Krupová, 2001, str. 43) Podmínkou úspěšného boje je v první řadě znalost problematiky ze strany uživatelů účetních výkazů a auditorů. Bohužel existuje malé množství informací o této problematice, a proto velice často nedochází k odhalení podvodu. V České republice prozatím neexistuje žádná instituce, která by se zabývala tímto bojem, avšak např. ve VB vznikla organizace s názvem Financial Reporting Review Panel, jejímž úkolem je kontrola účetnictví podniků na požádání třetích osob. Tato asociace je financována z vládních zdrojů či účetní profese. (Krupová, 2001)

Krupová (2001) za další příklad boje proti kreativnímu účetnictví považuje snahu o harmonizaci účetnictví. Standardy uvedeny v textu Direktiv Evropské unie, Mezinárodních účetních standardů i US GAAP dle Krupové (2001) vznikly přímo jako obrana proti kreativnímu účetnictví.

3.2 Mezinárodní harmonizace účetnictví

I tento proces je v praxi narušován mnohými bariérami, jako je „*vliv profesních skupin, ekonomické prostředí, daně, nacionalismus, právní souvislosti, zdroje financování, jazyková bariéra, vliv jiných zemí či skandály a krize,*“ které ho zpomalují a v mnoha případech i znemožňují. (Krupová, 2001, str. 5)

Tabulka níže ukazuje, že každá země má jiný přístup k účetnictví a liší se nejen ve struktuře výkazů finančního účetnictví, ale také v účetních zásadách a konvencích.

Tab. 1 Struktura výkazů finančního účetnictví a základní účetní zásady a konvence

Země	Struktura výkazů			Základní účetní zásady a konvence			
	Rozvaha	Výkaz zisků a ztrát	Výkaz cash flow	Oceňování	Aktuální princip	Going concern	Přednost obsahu před formou
Austrálie	P	P	P	HP	P	P	obsah
Brazílie	P	P	P	HI	P	P	obsah
Kanada	P	P	P	HC	P	P	obsah
Francie	P	P	N	HP	P	P	práv. úprava
Německo	P	P	N	HC	P	P	obojí
Japonsko	P	P	O	HC	P	P	obojí
Mexiko	P	P	P	RC/HI	P	P	obsah
Nizozemí	P	P	N	HP	P	P	obsah
Nigérie	P	P	P	HP	P	P	obsah
VB	P	P	V	HP	P	P	obsah
USA	P	P	P	HC	P	P	obsah

Zdroj: Iqbal, Melchar, Elmallah: International Accounting – A Global Perspective, South-Western College Publishing, 1997, str. 121-122

- P požadován
- O požadován pro veřejně obchodovatelné společnosti
- N nepovinný
- V požadován pro velké společnosti
- HP historická cena s možností přecenění
- HI historická cena s možností úprav o změny cenové hladiny
- HC historická cena

Na základě tohoto vznikly 4 modely – Britsko-americký model, kontinentální model, Jihoamerický model a smíšený model, které vymezují skupiny zemí s podobným či shodným přístupem účetnictví. (Krupová, 2001)

Britsko-americký neboli také Ango-saský model je typický především pro VB, USA a Holandsko, přičemž tyto 3 státy jsou považovány za vedoucí země a ovlivňují účetnictví mnoha ostatních zemí. Pro tento model je typický velký, rozvinutý peněžní a kapitálový trh a účetnictví zaměřeno na uspokojení potřeb investorů a věřitelů. Za další země, řídící se tímto modelem, považujeme Austrálii, Kypr, Pakistan, Singapur, Kanadu a mnohé další. (Krupová, 2001)

Kontinentální model je typický pro většinu zemí EU, Japonsko a francouzsky hovořící africké státy. Mezi země řadíme např. Německo, Švédsko, Řecko a mnohé další. Pro tento model je typická orientace na požadavky daňových orgánů nebo orgánů zaměřující se na makroekonomické plánování. Účetnictví je stejně jako u Britsko-amerického modelu zaměřeno na pokrytí potřeb investorů a věřitelů. Do značné míry je usměrněno legislativou a pokládáno za konzervativní. (Krupová, 2001)

Jihoamerický model už z názvu naznačuje, že bude zahrnovat většinu států jižní Ameriky, jako jsou Argentina, Brazílie či Ekvádor. Účetnictví je zaměřeno nikoli na potřeby investorů, ale vlády a na rozdíl od předchozích modelů se v důsledku vysoké inflace zakládá na užívání inflačního účetnictví. (Krupová, 2001)

Poslední se nazývá **smíšený model**, do kterého jsou zahrnuty země střední a východní Evropy a bývalého Sovětského svazu jako je Česká republika, Bulharsko, Slovensko, Ukrajina. Při aplikaci tohoto modelu je typické vedení dvojího účetnictví, které je při promítnutí do finančního účetnictví obtížné, až nemožné. Jedná se v první řadě o poskytování informací pro vedení podniku a v druhé řadě o snahu předávání informací investorům, bankám či finančním analytikům z kapitalistických zemí. „*Velkým úkolem pro tyto státy je vytvořit účetnictví pro společné podniky, vyřešit problémy spojené s určením hodnoty majetku při privatizaci, vzdělání a organizaci účetní profese na místní i národní úrovni a systém regulace účetnictví, přičemž o tohoto úkolu je zapojeno také Centrum OSN pro Mezinárodní korporace.*“ (Krupová, 2001, str. 6)

3.2.1 Snahy o harmonizaci účetnictví

V současné době existuje snaha o harmonizaci ve třech liniích. Jedná se o harmonizaci v rámci EU, v USA a snaha o celosvětovou harmonizaci. (Krupová, 2001)

Harmonizace v rámci Evropské unie se týká čtvrté direktiva, které se zaměřuje na „*požadavky EU na roční účetní výkazy podniků,*“ sedmé direktiva, jež klade důraz na „*konsolidované účetní výkazy společností*“ a osmá direktiva, týkající se požadavků EU na auditory. (Krupová, 2001, str. 7)

Harmonizace v USA upravuje účetnictví v USA, ale v poslední době proniká i do Evropy. Radou pro účetní standardy byly zpracovány tzv. Všeobecně uznávané účetní principy (US GAAP) mající dvě úrovně a to základní a detailní. V současné době zahrnuje XX standardů a důkladně se zabývá boji proti kreativnímu účetnictví. (Krupová)

Snaha o celosvětovou harmonizaci - mezinárodními účetními standardy se zabývá IASC, která má za úkol „*formulovat a vyhlášovat účetní standardy a pracovat pro zlepšení a harmonizaci právních předpisů, účetních standardů a postupů.*“ (Krupová, 2001, str. 8)

3.2.2 Příklady boje proti kreativnímu účetnictví v IAS

Krupová (2001) uvádí příklady týkající se základních chyb a změn v účetních politikách. V obou případech standard zohledňuje jak základní tak alternativní řešení.

U příkladu týkající se změny v účetní politice by měl být standard použit pouze v krajní nouzi, kdy to stát vyžaduje či pokud změna povede k lepšímu výsledku společnosti. Podíváme-li se na základní řešení problému, tak používáme politiky z předešlých období a upravujeme výkazy z minulých období. „Standard 8 uvádí v § 49 řešení: *Změna v účetní politice by měla být aplikována zpětně s výjimkou situací, kdy částka úpravy, vztahující se k předcházejícím obdobím není spolehlivě zjištělná. Všechny úpravy by měly být vykázány jako úprava počátečního stavu nerozdělených zisků. Srovnatelné informace by měly být přepočteny, pokud není možné tak učinit.*“ „Standard 8 v případě alternativního řešení uvádí v § 54 k tomuto řešení: *Změna v účetní politice by měla být aplikována zpětně s výjimkou situací, kdy částka úpravy, vztahující se k předcházejícím, obdobím není spolehlivě zjištělná. Jakákoliv úprava by měla být zahrnuta do určení čistého zisku nebo ztráty za běžné období. Srovnatelné informace by měly být zveřejněny v takové podobě, jakou měly v účetních výkazech předcházejících období. Doplňková pro formu informace zhotovená v souladu se zněním § 49 by měla být zveřejněna, pokud není nemožné tak učinit.*“ (Krupová, 2001, str. 46)

3.2.3 Příklady boje proti kreativnímu účetnictví v US GAAP

V USA se využívají k boji proti tvořivému účetnictví vyhlášky *Accounting Principles Board 8, 20, 28* kde nejčastěji se využívá APB 20. *Vyhlášky Statements of Financial Accounting Standards: 3, 16, 32, 56, 63, 73* a *vyhlášky Financial Accounting Standards Board: 1, 20.* (Krupová, 2001, str. 47)

„Podle US GAAP mohou nastat tři typy změn a to v účetní politice podniku, v účetních odhadech a ve vykazující společnosti.“ (Krupová, 2001, str. 47)

Tak jak v předchozím případě se podíváme na řešení změny v účetní politice z pohledu US GAAP. Ta nastává jako změna metody oceňování zásob, přičemž dopad se vykazuje metodou běžného období.

Kumulovaný efekt, který je definován dle Krupové (2001, str. 47) jako „*rozdíl mezi PS nerozděleného zisku v roce, kdy je změna vykazována a PS, který by byl vykázán, kdyby byla nová politika aplikována zpětně pro všechna období, kterých se týkala,*“ se má vyjadřovat podle následujících pravidel:

1. *Výkazy předchozích období nejsou přepočítávány.*
2. *Vyjádrí se v čistém zisku období, ve kterém byla změna uskutečněna.*
3. *V příloze musí být zveřejněn čistý zisk včetně částky zisku na akcii v období změny a zisk před mimořádnými položkami.*
4. *Zisk před mimořádnými položkami a čistý zisk musí být vykázán ve výkazu zisků a ztrát za všechna období.*

Retroaktivní metoda, která „*požaduje promítnutí důsledků změn v účetní politice do všech výkazů běžného i minulých účetních období*“ se uplatňuje z pěti následujících důvodů: (Krupová, 2001, str. 48)

1. *Změna z LIFO k jakékoli jiné metodě oceňování.*
2. *Změna v účtování dlouhodobých zakázek.*

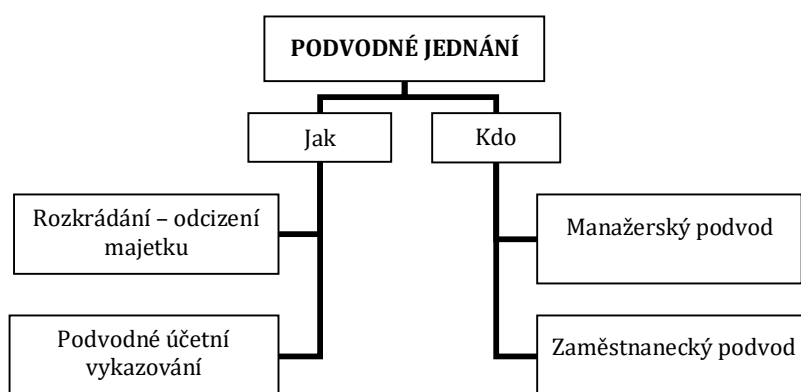
3. Změna při účtování průzkumu nerostných zdrojů.
4. Jakákoli změna u společností, které poprvé publikují finanční výkazy za účelem emitování akcií, registrace CP či fúze.
5. Změny, které jsou výsledkem nově vydaných vyhlášek.

3.3 Protiprávní jednání

3.3.1 Podvod

Kreativní účetnictví je úzce spjato s pojmem podvod, který lze též definovat mnoha způsoby avšak dle Volkánové (2014, str. 23) je nejužitečnější definice společnosti ACFE: „Podvod je jakýkoli záměrný čin nebo zanedbání určité povinnosti s úmyslem oklamat ostatní a který vede k tomu, že oběť tohoto činu utrpí ztrátu a pachatel získá určitý prospěch.“

Molín (2011, str. 76) tvrdí, že každé podvodné jednání souvisí s třemi faktory: „příležitostí, pohnutkou a zdůvodněním,“ které vychází z hypotézy Donalda R. Gresseye. Již je definována řada důvodů pro páčání podvodů, mezi něž řadíme chtivost vyššího zisku, pocit nesprávného ohodnocení či u zaměstnanců špatný příklad ze strany vedení. (Müllerová, 2007) Na základě toho, kdo je součástí tohoto jednání dělíme podvody na „manažerský, kde podvádí jeden či více členů vedení, nebo zaměstnanecký, kde je klam páčán ze strany zaměstnanců.“ (Müllerová, 2007, str. 15)

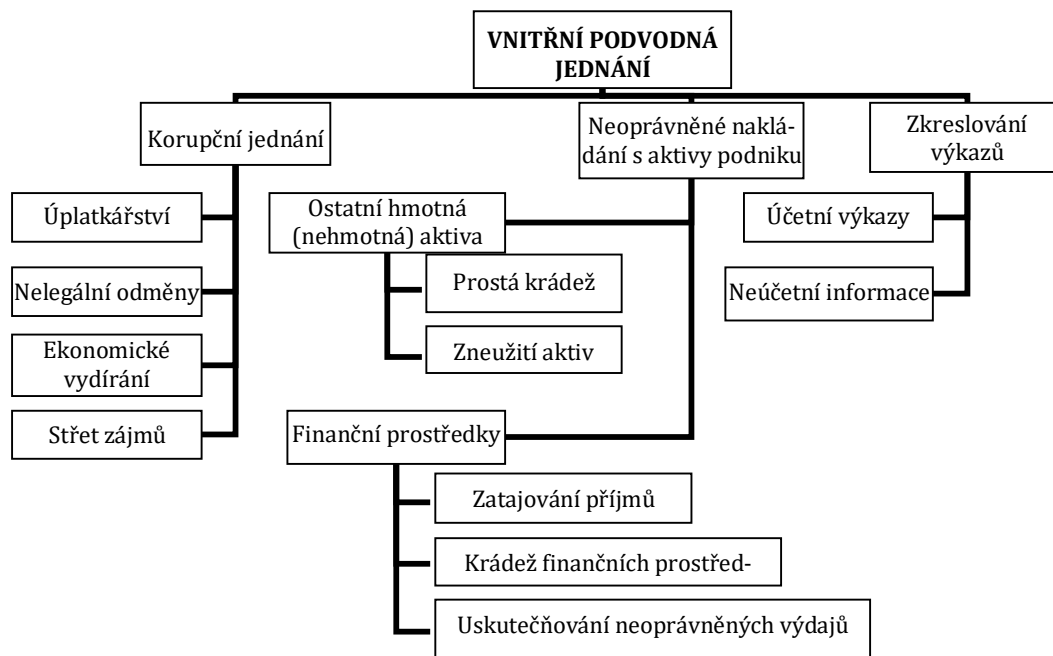
Obr. 2 Základní členění podvodného jednání

Zdroj: Müllerová, 2007, str. 15

Konkrétnější členění podvodů je rozdělení na externí (vnější) a interní (vnitřní). Méně závažnými jsou podvody externí, které Volkánová (2014, str. 24) označuje jako „nekalou činnost konanou za účelem obohacení se na úkor podvedené společnosti a spáchanou externím subjektem bez pomoci spojenců působících uvnitř společnosti.“ Podvody uskutečněné uvnitř firmy se hůře odhalují a mají na společnost hlubší dopad, a proto se jim nelze vyhnout jednoduchými metodami jako v případě podvodů externích. (Volkánová, 2014)

3.3.2 Členění vnitřních podvodných jednání

Na níže uvedeném schématu lze vidět, že se vnitřní podvodné jednání člení podle jejich typických vlastností na korupční jednání, neoprávněné nakládání s aktivy podniku a zkreslování výkazů.

Obr. 3 Vnitřní podvodné jednání

Zdroj: Molín (2011)

Korupční jednání

Korupční jednání je dle Molína (2011, str. 96) definováno jako „úmyslný čin, při kterém je zneužito postavení nebo funkce za účelem získání osobního prospěchu, a to na úkor svého zaměstnavatele.“ Z výše uvedeného schématu lze vidět, že existuje několik podob korupčního jednání, které lze členit podle toho, zda je vyžadována účast třetí strany či podle jednotlivých forem.

Úplatkářství je dle Molína (2011, str. 96) považováno za nejběžnější podobu a je definováno jako „nabídnutí, poskytnutí nebo přijetí úplatku, a to za účelem ovlivnění obchodní rozhodnutí.“ Často se jedná o přijímání provizí, zadávání zakázek, které jsou realizovány bez vědomí zaměstnavatele. Volkánová (2014) se zmiňuje o tom, že korupce či úplatkářská je jeden z méně závažných podvodů, jež se neprojevuje jako změna ve finančních výkazech, ale vyskytuje se ve společnosti ve formě různých odměn, dáreků či benefitů pro členy ve státní správě. Účastníci takového podvodu nemusí být pouze úředníci ve státní správě, ale též zaměstnanci soukromých společností s pravomocí vybírat dodavatele, kteří se prostřednictvím úplaty snaží naklonit dodavatele a získat tak výhodný obchod či zaslat kupujícímu falešné faktury za nedodané zboží či služby, které se nikdy neuskutečnily. (Volkánová, 2014) Tzv. „vyžádané uplácení“ je považován za další způsob úplaty, kdy sám zaměstnanec vybírající dodavatele zboží a služeb naznačí dodavateli, že v případě

neposkytnutí „odměny“ zařídí změnu dodavatele. Ten z obavy změny raději úplatek iniciátorovi poskytne. V případě, že dodavatel poskytne svému obchodnímu partnerovi drobné dárky jako je láhev vína či dárkový balíček, nedá se mluvit o uplácení, ale spíše o projev slušnosti. Cílem takového „úplatku“ je na sebe upozornit a vyvolat pocit závaznosti nikoli dosáhnout určitého cíle jako v předchozích případech, které jsou za úplatek považovány. (Volkánová, 2014)

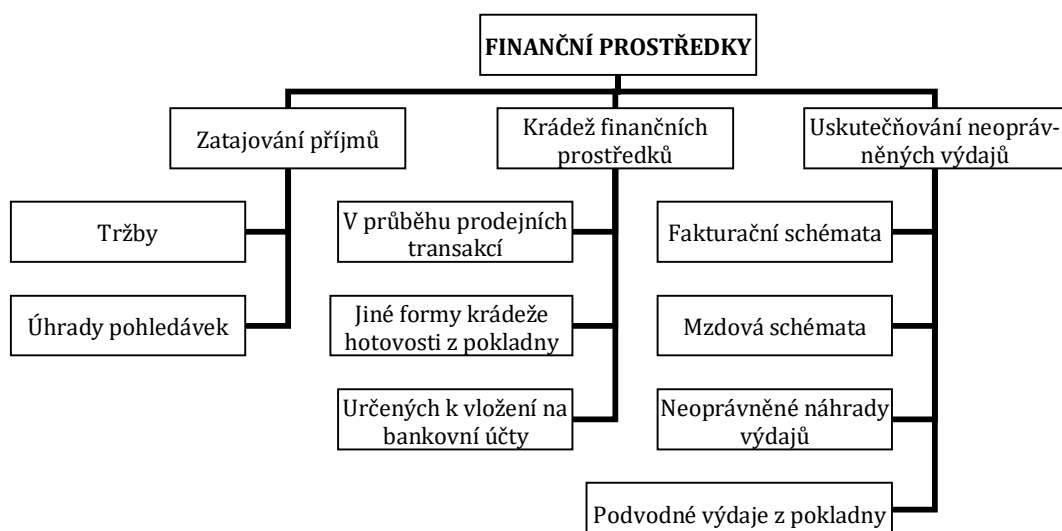
Součástí korupčního jednání jsou **nelegální odměny**, které jsou podobné úplatkářství, avšak rozdíl je v tom, zda „je úplatek poskytnut v souvislosti s vlivem na rozhodnutí zaměstnavatele, jak je tomu u úplatkářství, či jako „odměna“ za uskutečněné transakce, k nimž nebylo nutně využíváno vlivu takto uplácené osoby.“ (Molín, 2011, str. 98) Protikladem úplatkářství je **ekonomické vydírání**. Jedná se o úplatek, který je požadován pod výhružkou zaměstnance. (Molín, 2011)

Dosud všechny typy korupčního jednání vyžadovaly přítomnost třetí osoby. Nejrozšířenější formou je **střet zájmů**, kde „zaměstnanec jako pachatel tohoto jednání má skrytý osobní zájem na dané obchodní transakci, která má ve svém důsledku nepříznivý vliv na daného zaměstnavatele.“ (Molín, 2011, str. 98) Z této věty vyplývá, že pachatel dosahuje osobního prospěchu bez účasti třetí strany. Tato forma nabývá dvou podob: nákupní a prodejní schémata. Ani v jednom případě zaměstnavatel neví o skrytém zájmu jeho zaměstnance a vstupuje do obchodních vztahů, které jsou realizovány v případě nákupních schémat za vyšší ceny a u prodejních schémat naopak za nižší. (Molín, 2011)

Neoprávněné nakládání s aktivy podniku

Podle toho, jaká aktiva jsou cílem protiprávního jednání, rozlišujeme podvody na finančních prostředcích a ostatních hmotných či nehmotných aktivech.

Podvody na finančních prostředcích „dělíme v závislosti na okamžiku, kdy k zpronevěře aktiv dochází a to jako zatajování příjmů, krádež finančních prostředků a uskutečňování neoprávněných výdajů.“ (Molín, 2011, str. 78)

Obr. 4 Finanční prostředky

Zdroj: Molín (2011)

Výše uvedené schéma přehledně ukazuje členění podvodu na finančních prostředcích. Jedno z členění, **zatajování příjmů**, též označováno jako mimoúčetní podvod, je definován dle Molína (2011, str. 78) jako „*odcizení peněžních prostředků ještě před zaznamenáním příslušné částky v účetnictví.*“ Díky tomu, že transakce nejsou vykázány, jsou často formou, kterou lze těžko odhalit. Jedna z forem zatajování příjmů je zatajování tržeb. Jedná se o situaci, kdy zaměstnanec obdrží peníze od zákazníka, které si ponechá pro vlastní účely, přičemž je důležité, aby byl schopen hotovost reálně odcizit a nezaznamenat transakci do příslušné evidence. Zatajování úhrad pohledávek, které jsou druhou formou zatajování příjmů, se často vyskytují ve formě „*tzv. překrývání pohledávek, zamezení upomínání pohledávek, podvodný odpis pohledávky či fiktivní poskytnutí slevy a zničení nebo pozměnění účetních záznamů.*“ (Molín, 2011, str. 81) Překrývání pohledávek je nejběžnější, avšak složitý způsob maskování zpronevěry, při kterém musí pachatel vést správně evidenci transakcí a funguje následujícím způsobem: „*zpronevěřená úhrada pohledávky je v účetnictví „překryta“ úhradou další, a to od stejného nebo od jiného subjektu. Proces se neustále opakuje až do té doby, než je protiprávní jednání odhaleno, je zaúčtován účetní zápis, který nesprávné zůstatky pohledávek vyrovnává či pachatel poukáže svému zaměstnavateli platbu za účelem kompenzace zpronevěřených prostředků.*“ (Molín, 2011, str. 81)

Krádež finančních prostředků se vyskytuje v každém podniku ve formě „*krádeže v průběhu prodejních transakcí, krádeže určených k vložení na bankovní účty a jiné formy krádeže hotovosti z pokladny.*“ (Molín, 2011, str. 83) V prvním případě, krádeže v průběhu prodejních transakcí, se jedná o často se vyskytující podvodné jednání, jehož výsledkem je „*rozdíel mezi zůstatkem peněžních prostředků podle prvotní evidence a jejich skutečným stavem.*“ (Molín, 2011, str. 83) Pachatel se následně snaží tento čin zakrýt „*krádeží z jiné pokladny, tzv. sbíráním drobečků, prováděním zpětných operací, úpravou pokladních záznamů nebo pokladních zůstatků či zničením pokladních záznamů.*“ (Molín, 2011, str. 83) Za další formu lze považovat krádež finančních prostředků mimo prodejní operace, které spočívají v zatajování příjmů a zatajování úhrad pohledávek, jež jsou následně kryty násilným darováním.

Uskutečňování neoprávněných výdajů je další podoba neoprávněného nakládání s financemi v podání „*tzv. fakturačního a mzdového schématu, neoprávněné náhrady výdajů a podvodné výdaje z pokladny.*“ (Molín, 2011, str. 85) Nejčastějším typem je fakturační schéma, které lze členit na „*tzv. bílé koně, spřízněné dodavatele a uskutečňování osobních výdajů. Jde o situaci, kdy zaměstnanec nechá svým zaměstnavatelem uhradit závazky vyplývající z pořízení zboží a služeb pro vlastní potřeby zaměstnance, z uskutečnění fiktivních transakcí či ze sice skutečných obchodních případů, avšak nadhodnocených.*“ (Molín, 2011, str. 85) Mzdové schémata jsou známá jako vyplácení mezd tzv. mrtvým duším, osobám, které pobírají mzdu, ale nejsou zaměstnanci podniku. Do této kategorie řadíme i „*padělání počtu odpracovaných hodin či zvýšení mzdové sazby a neoprávněné vyplácení provizí a pohyblivých složek mzdy.*“ (Molín, 2011, str. 88) Mezi základní techniky neoprávněné náhrady výdajů řadíme: „*předstírání jiných výdajů, úhrada nadsazených výdajů, úhrada nee-*

xistujících výdajů, vícenásobná úhrada výdajů.“ Jako poslední skupina forem protiprávního jednání jsou podvodné výdaje z pokladny. (Molín, 2011, str. 90)

Do druhé skupiny neoprávněného nakládání s ostatním hmotným a nehmotným aktivem začleňujeme podvodné jednání „*zneužití aktiv a prostá krádež aktiv, která se následně člení na vytvoření falešné dokumentace, nákupní a prodejní schémata.*“ (Molín, 2011, str. 92) Zneužití aktiv je definováno jako užívání aktiv bez souhlasu zaměstnavatele k mimopracovním aktivitám, které jsou často kombinovatelné s krádeží či korupčním jednáním. K odcizení aktiv dochází také vytvořením falešné dokumentace, jež umožní pohyb s majetkem nebo při nákupu či při prodeji aktiv za cenu nižší než jsou obvyklé. (Molín, 2011)

Zkreslování výkazů

Zkreslování výkazů je další typ vnitřního podvodného jednání, které spočívá v ovlivňování účetních výkazů i informace neúčetního charakteru s cílem získat lepší, především finanční, ohodnocení zaměstnance. (Molín, 2011)

Mezi **zkreslování účetních výkazů** řadíme techniky vykazování fiktivních výnosů, které se většinou vztahují k nevyskytujícím obchodním partnerům. Tato technika spočívá v zaevidování tržeb za prodané zboží nebo služby, aniž by byly následně realizovány, přičemž k zamaskování takového podvodu slouží technika zpětné operace jako je např. vrácení zboží. Technika vykazování nákladů a výnosů v nesprávném období souvisí s porušením principu přiřazování nákladů výnosům, a to jejím odsouváním či předčasným vykazováním. Nesprávné ocenění aktiv může vzniknout úmyslným nesnížením ocenění, pokud je to vyžadováno, či určením nesprávné výši ocenění při pořízení aktiva. K častému odhalení dochází u techniky úmyslného opomenutí zaúčtování závazků a nákladů, naopak těžko odhalitelné je nezaúčtování rezerv. Poslední technikou je nesprávné zveřejňování informací v příloze k účetní závěrce, jejímž úkolem je nepodávat úplné a důležité informace týkající se především peněžní situace podniku. (Molín, 2011)

Zkreslování neúčetních výkazů není tak častou formou jako účetní, ale též se vyskytují ve formě neoprávněné úpravy dokladů týkajících se zaměstnanců a jejich činností. (Molín, 2011)

Zpronevěra majetku

Volkánová (2014) ve své publikaci rozlišuje zpronevěru majetku týkajících se podvodu s hotovostí a šeky, bez přímého vstupu hotovosti či šeků, zpronevěru a zneužití majetku společnosti a krádež duševního vlastnictví společnosti.

Podvody s hotovostí a šeky jsou v praxi čtenější, avšak škoda způsobená tímto klamem je relativně nízká z důvodu velké pravděpodobnosti odhalení. Tento druh podvodu dělíme do tří dílčích kategorií: „*spáchání podvodu při podvodných hotovostních transakcích, zfalšované platby z bankovního účtu společnosti a získání či zneužití nepeněžního majetku společnosti.*“ (Volkánová, 2014, str. 27) Peněžní podvody lze dělit i z pohledu časového, na peníze, které již prošly účetními záznamy nebo byly odvedeny ještě před zachycením v účetnictví tzv. „off-book fraud“. Jednotlivec páchající tento druh podvodu získává peníze společnosti prostřednictvím krácení tržeb z prodeje, zatajením inkasa za úhradu pohledávky, zpronevěrou

hotovostních peněz a šeků či falšování plateb. Většina těchto podvodů vzniká v malých obchodech, kdy mají zaměstnanci přístup k hotovosti. (Volkánová, 2014)

V případě **podvodu bez přímého vstupu hotovosti či šeků** se jedná o méně frekventované, avšak více závažné klamy ve společnosti. Řadíme zde podvodnou fakturaci, která je nejčastěji uzavírána s fiktivní společností, vedení fiktivních zaměstnanců, kterým je následně vyplácena mzda, a proplácení soukromých výdajů jako jsou obědy s rodinou, víkendové pobyty v hotelech v zahraničí a další. (Volkánová, 2014)

Zpronevěra a zneužití majetku společnosti nesouvisí se získáním peněžních prostředků, přinejmenším se jedná o podvod, ve kterém se zaměstnanec snaží získat určitý benefit nad rámec smluvené odměny se zaměstnavatelem. Do této kategorie podvodů řadí Volkánová (2014, str. 40) „*zneužití firemního nepeněžního majetku pro soukromé účely, především využití služebních vozidel či kancelářského vybavení a zpronevěru firemního nepeněžního majetku jako je interní převod zásob, krádež majetku, nákupy a přejímání majetku či fiktivní zásilky.*“

Krádež duševního vlastnictví společnosti v podobě tzv. know-how či hodnota informací je častěji vyšší než hodnota hmotného majetku společnosti a motivem jejího odcizení je zejména osobní prospěch ze získané věci. Tyto informace se mohou ztratit například z důvodu „*sledování, počítačového proniknutí do firemní databáze, podvodné techniky, podplacení zaměstnanců, slabým zabezpečením informačních zdrojů či nechtěné uveřejnění citlivých informací*“ přičemž pachatel se zajímá především o „*výzkum a vývoj společnosti, jeho marketing a výrobní výdaje.*“ (Volkánová, 2014, str. 43-44)

Manipulace s účetními výkazy

Za mnohdy nejzávažnější typ podvodu je považována manipulace s výkazy, kterou Volkánová (2014) definuje podle ACFE: „*Za podvodné vykazování lze označit jakékoli úmyslné zkreslení finančního a ekonomického postavení společnosti za pomoci záměrně chybných či nezachycených údajů ve finančních výkazech nebo jejich přílohách, konané za účelem oklamání uživatele těchto výkazů.*“ Z definice vyplývá, že prostřednictvím zkreslených údajů se snaží společnost zakrýt své ekonomické problémy, zatraktivnit se před potenciálními investory či zlepšit situaci například pro žádost o úvěr. (Volkánová, 2014) Podle Molína (2011, str. 93) lze říci, že takové jednání je pácháno s cílem „*dosáhnout takových hodnot jednotlivých indikátorů, které jsou spojeny s lepším hodnocením zaměstnance, a to zejména s ohodnocením finančním.*“

Rozeznáváme několik technik zkreslování účetních výkazů, mezi které Molín (2011) řadí **vykazování fiktivních výnosů** vztahující se k neexistujícím obchodním partnerům či k existujícím dodavatelům, jež bylo nesprávně vyfakturováno. Dále **nesprávné ocenění aktiv**, u kterých rozlišujeme, zda se jedná o vyšší ocenění při pořízení anebo naopak nesnížení ocenění drženého aktiva v případě, kdy je to vyžadováno, **odsouvání nákladů a předčasné vykazování výnosů**, a to jak u běžných obchodních případů tak především u dlouhodobých smluv, tak aby věcně a časově nesouvisely s daným obdobím. Zatajení závazků nebo nákladů bývá často případ úmyslného opomenutí jejich zaúčtování, které bývá často odhaleno.

Smyslem nesprávného zveřejňování informací v příloze účetní závěrky je, aby uživatel nedostal úplné, případně důležité informace o finanční pozici společnosti.

Mezi další typy podvodů, které mohou mít interní i částečně externí charakter řadí Volkánová (2014) pojišťovací a daňové podvody, praní špinavých peněz, podvody ve finančních institucích, internetový a IT podvod a podvod při uzavírání smluv a nákupu.

3.3.3 Odhalování protiprávního jednání

Mlčenlivost auditorů, daňových poradců a účetního pracovníka

Mlčenlivost auditorů, která je požadována především z důvodu ochrany informací o účetní jednotce, je upravena v ustanovení § 15 odst. 1 a násl. zákon č. 93/2009 Sb. o auditorech se netýká jen auditorů, ale vztahuje se i na statutární auditory, auditorské společnosti, zaměstnance auditora, společníci a členové orgánů auditorské společnosti a osoby pověřené komorou auditorů České republiky. V praxi může nastat situace, kdy je potřeba auditora či další osoby od mlčenlivosti osvobodit. Zákon o auditorech ani Etický kodex komory auditorů České republiky nevynechává formu zproštění. Molín (2011) je toho názoru, že toto zproštění může provést samotná účetní jednotka. Zákon ani neudává, zda musí být zproštění provedeno písemně a dodáno do rukou auditora či nikoli. Zákon o auditorech v ustanovení § 15 odst. 4 taxativně vymezuje situace, které nejsou považovány za porušení mlčenlivosti a jedná se především o poskytnutí informací České národní bance, soudu či orgánům činným v trestním řízení atd. V § 21 odst. 3 a 5 jsou uvedeny situace, kdy v případě zjištění musí auditor jednat a koho musí v písemné formě neprodleně informovat. (Molín, 2011)

Kromě auditora se mlčenlivost vztahuje též na daňového poradce, která je upravena v zákoně o daňovém poradenství. Na rozdíl od auditora, který musí mlčet o všech skutečnostech, které se dozvěděl při výkonu své práce, daňový poradce musí mlčet pouze o věcech, které nejsou veřejnosti známé. Daňový poradce může být zproštěn mlčenlivostí jak klientem, tak profesní komorou. Mlčenlivost účetního pracovníka je sjednána pouze smluvně a její případné porušení je trestáno smluvní pokutou. (Molín, 2011)

Porušení mlčenlivosti

Zákonná povinnost mlčenlivosti auditorů, daňových poradců a pracovníků účetní profese není dostatečně vymezena v zákoně o auditorech ani v zákoně o daňovém poradenství, a proto je nutné se řídit trestněprávními normami, neboť „*v sobě koncipují obecnou povinnost součinnosti fyzických a právnických osob v rámci trestního řízení.*“ Rozlišujeme součinnost hmotněprávní a procesní. (Molín, 2011, str. 125)

Hmotněprávní součinnost je chápána jako povinnost oznámit, tedy překazít trestní čin. Při nesplnění této povinnosti hrozí právní následek ve formě „*pohrůžky trestem, uložením trestu a výkonu trestu, kde její úprava je zakotvena v ustanovení § 367 a § 368 trestního zákoníku.*“ (Molín, 2011, str. 126)

Procesní součinnost je zakotvena v ustanovení § 8 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, který říká, že auditor, daňový poradce

či účetní pracovník, který disponuje důležitými informacemi, je povinen bez zbytečného odkladu vyhovovat dožadáním orgánů činných v trestním řízení. Sankce za porušení je ve formě pokuty až do výše 50 000 Kč opakovaně. (Molín, 2011)

Rozlišujeme několik typů odpovědnosti za porušení povinnosti mlčenlivosti z pohledu auditora, daňového poradce či pracovníka účetní profese a to soukromoprávní, disciplinární, správněprávní či trestněprávní odpovědnost. **Odpovědnost ve vztahu ke klientovi**, je označována jako soukromoprávní a je tedy upravena občanskoprávními a obchodněprávními předpisy. Druh odpovědnosti je určován podle závažnosti porušení povinnosti a typickou sankcí je náhrada škody. (Molín, 2011) Tzv. kárným opatřením je sankciována odpovědnost **ve vztahu k profesní komoře**. §25 odst. 1 zákona o auditorech říká, že mezi tyto opatření patří: „*napomenutí, veřejné napomenutí, pokuta do výše 2 mil. Kč, dočasný zákaz výkonu činnosti nejdéle na 1 rok a trvalý zákaz výkonu auditorské činnosti*“, přičemž lze udělit pouze jedno opatření. V případě protiprávního jednání daňových poradců lze udělit sankce ve formě „*písemného napomenutí, pokuty do výše 100 000 Kč, pozastavení výkonu daňového poradenství až na dobu 1 roku či vyškrcnutím ze seznamu daňových poradců*.“ Toto kárné opatření lze zahájit do 1 roku, kdy se subjekt o porušení dozvěděl či do 3 let ode dne, kdy k porušení došlo. Následné finanční prostředky jsou příjmem profesní komory. (Molín, 2011, str. 131-132)

3.3.4 Prevence protiprávního jednání a její možnosti

Prevenci protiprávního jednání nacházíme ve vnitřním kontrolním systému, který je definován jako „*systém provozních, finančních, evidenčních a ostatních kontrol vytvořených vedením daní účetní jednotky, a to s cílem jejího řádného a efektivního řízení, dodržování vnitřních pravidel, ochrany majetku a co nejvyššího stupně úplnosti a přesnosti evidence*.“ (Schiffer, 2009, str. 17)

Aby vnitřní kontrolní systém správně fungoval, musí existovat správný účetní rozvrh, vnitřní účetní předpisy musí být správně vyhotovené, pravomoc a odpovědnost rozdělena mezi více osob tak, aby případné protiprávní jednání bylo zkomplikováno uzavíráním dohod s více lidmi. (Molín, 2011)

Mezi hlavní nástroje systému řadíme účetní záznamy, jako jsou „*účetní doklady, zápisy, knihy, odpisový plán, inventurní soupisy, účtový rozvrh, účetní závěrka a výroční zpráva*.“ (Ustanovení §4 odst. 10 a 11 zákon o účetnictví) Kromě účetních dokladů, které v prvotní formě ověřují obsah celého účetního případu, je též důležitá inventarizace majetku a závazků, jejíž význam nacházíme v ochraně aktiv podniku. (Molín, 2011)

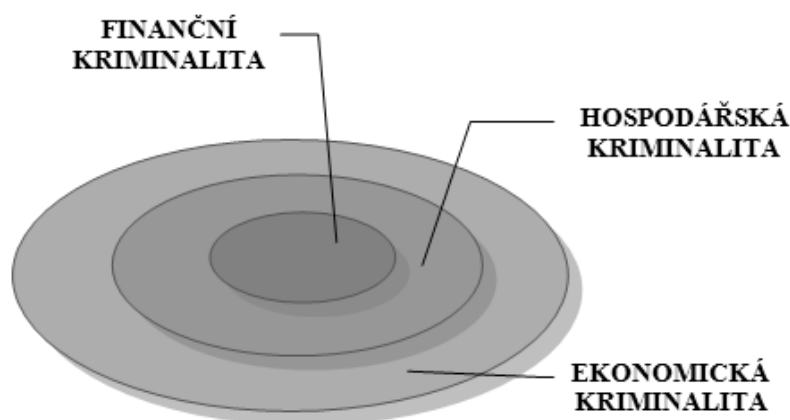
Významnou součástí vnitřního kontrolního systému je interní auditor, který může v některých případech odhalit protiprávní jednání. Jeho hlavní role v tomto případě spočívá v garanci správného účetnictví a odhalování věcných nesprávností. „*Interní audit je nezávislá, objektivní, konzultační a ujišťovací činnost zaměřená na zlepšení provozu účetní jednotky*.“ (Molín, 2011, str. 166)

Prevenci nenacházíme pouze v právních normách, ale také v pravomoci, motivaci či odpovědnosti zaměstnanců a dalších osob v podniku. Molín (2011) se domnívá, že nejdůležitější ze všeho je správné nastavení organizační struktury, při-

čemž v čele by měl stát manažer, který krom své touhy řídit, by měl i správně motivovat a kontrolovat podřízené, čímž minimalizuje podvodné jednání ze strany zaměstnanců. Mezi motivační stimuly řadíme především „*pocit jistoty, dále kvalitní firemní kulturu a její hodnoty, prosperitu společnosti, přístup k seberealizaci a k osobnímu rozvoji, možnosti sebepoznání či zajímavé pracovní úkoly, jež jsou pro zaměstnance reálnou výzvou.*“ (Molín, 2011, str. 169) Častá kontrola ze strany nadřízeného může působit jako demotivující a snížit tak výkon jednotlivého zaměstnance. Jako zcela zásadní se jeví etické kodexy a celková podniková kultura. (Molín, 2011)

3.4 Ekonomická kriminalita

Pojem ekonomická kriminalita je v České republice často zaměňován s pojmem hospodářská kriminalita, ale nejedná se o to samé. Pojem ekonomická kriminalita, který je často používán v zahraničí, je definován dle Častorála (2011, str. 13) jako „*kriminalita zahrnující protiprávní jednání s ekonomickými prvky, kterým je dosažen majetkový nebo jiný prospěch a které naplňují skutkovou podstatu některého z trestných činů nebo skupin trestných činů.*“ Do ekonomické kriminality spadá hospodářská kriminalita, jejíž součástí je kriminalita finanční.

Obr. 5 Pracovní vymezení ekonomické kriminality

Zdroj: vlastní zpracování

Ekonomická kriminalita, je označována jako “kriminalita bílých límečků”. Institut pro kriminologii a sociální prevenci Ministerstva spravedlnosti uvádí, že se jedná o „*protiprávní ekonomické jednání, kterým byl dosažen finanční nebo jiný prospěch na úkor konkrétního ekonomického subjektu, které naplňuje zákonné znaky skutkových podstat konkrétních trestných činů*“. (Výzkum ekonomické kriminality, 2004, str. 9) Na základě Doporučení Rady Evropy zde řadíme „*celní, počítačové a kartelové trestné činy, podvodné praktiky a zneužívání hospodářské situace nadnárodními společnostmi, falešné firmy a záznamy o bilancování společnosti, činy spojené s účetnictvím ...*“ (Volkánová, 2014, str. 79)

Majetková neboli hospodářská kriminalita tvoří největší podíl veškeré kriminality a lze definovat z trojího pojetí a to trestněprávního, kriminalistického a kriminologického. Z pojetí trestněprávního uvádí Chmelík a kol. (2005, str. 10) definici O. Novotného, který uvádí, že se jedná o „*kriminalitu zaměřenou proti hospodářskému řádu a jeho fungování, při kterém dochází i ke zneužívání hospodářských nástrojů.*“ Z pohledu kriminalistického je hospodářská kriminalita označována podle Porady jako „*kriminalita nenásilná s mimořádným sociálním a ekonomickým dopadem na vnitřní stabilitu státu.*“ (Chmelík a kol., 2005, str. 13) Poslední pojetí je kriminologické, které uvádí např. definici podle Kadeřábkové, která říká, že „*se za hospodářskou trestnou činnost považuje úmyslné protiprávní ekonomické jednání, kterým byl dosažen finanční nebo jiný prospěch na úkor konkrétního ekonomického subjektu.*“ (Chmelík a kol., 2005, str. 15)

Jedná se o obohacení pachatele na úkor jiné osoby ve formě „*krádeže (§ 205 TrZ), zpronevěry (§ 206 TrZ), neoprávněného užívání cizí věci (§ 207 TrZ) či podvod (§ 209 - 212 TrZ).*“ Do další skupiny řadíme poškození cizího majetku. Zde patří trestné činy „*porušování povinnosti při správě cizího majetku dle § 220 - 221 TrZ, poškození věřitele dle § 222 TrZ, zvýhodnění věřitele dle § 223 TrZ, způsobení úpadku dle § 224 TrZ, poškození cizí věci dle § 228 TrZ, zneužívání vlastnictví dle § 229 TrZ či počítačové trestné činy dle § 230 - 232 TrZ.*“ (Volkánová, 2014, str. 77-78)

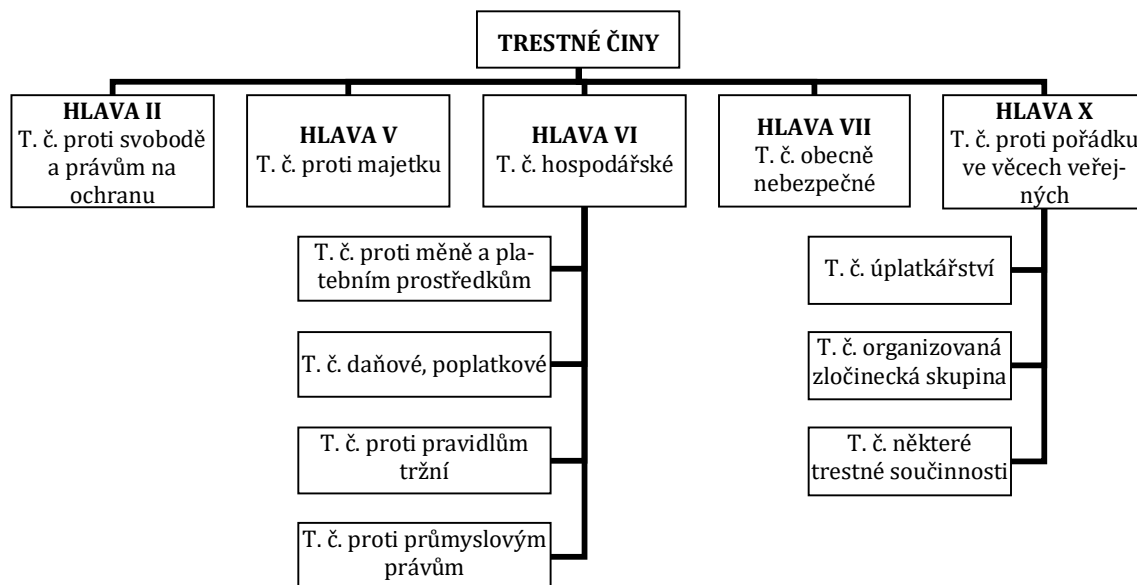
Finanční kriminalita

Častorál (2011, str. 13) uvádí, že finanční kriminalita bývá nejčastěji umožněna „*porušováním netrestních právních norem a vnitropodnikových předpisů, nedostatky v organizaci (evidenci nebo účetnictví), lhostejností a tolerancí okolí, důsledky vlivu klamavé reklamy, důvěřivostí potenciálních obětí.*“

Mezi typické formy finanční kriminality řadíme dle Fryštáka (2007, str. 197) „*přijímání vkladů podnikatelskými subjekty bez bankovní licence, pojišťovací podvody, tunelování, bankovní podpory při zprostředkování úvěrů, tzv. insider trading či praní špinavých peněz.*“

Na rozdíl od hospodářské kriminality se finanční kriminalita přímo dotýká finančních prostředků, se kterými pachatelé disponují. Na druhou stranu mají též mnoho společných znaků, „*vysokou latenci, variabilnost a dynamičnost, konspirativní charakter trestné činnosti, mezinárodní propojení a propojenost na mezinárodní organizovaný zločin.*“ (Chmelík a kol., 2005, str. 27)

Existuje též řada trestných činů, které úzce souvisí s ekonomickou kriminalitou. Tyto trestné činy jsou rozděleny do jednotlivých hlav. Níže uvedený diagram popisuje vztah trestných činů k ekonomické kriminalitě.

Obr. 6 Vztah trestných činů k ekonomické kriminalitě
Zdroj: Častorál, 2011, str. 18

3.4.1 Pachatel a specifika odhalování, objasňování a dokumentace

V období transformace ekonomiky v roce 1993 došlo k zániku prokuratury a vzniku státního zastupitelství, jež nemělo veškeré kompetence, a proto vzniklo několik nedostatků, kterých následně pachatelé začali zneužívat. (Častorál, 2011)

Existuje dvojí základní rozdělení pachatelů, a to příležitostní a profesionální pachatelé. Příležitostní pachatelé se dopustí trestného činu pouze v případě, kdy k tomu mají příležitost. Do této kategorie řadíme subjekty dopouštějící se trestného činu „z nutnosti (např. udržet firmu v rámci konkurenčního prostředí) či z potřeby riskovat (kriminalita z blahobytu).“ Méně početnou skupinou jsou pachatelé profesionální, jejichž cílem je úmyslně dosahovat nelegálních zisků s použitím nelegálních praktik. (Fryšták, 2007, str. 183) Tyto pachatele můžeme konkrétněji rozčlenit na „zaměstnance, osoby vně podnikatelského subjektu, podnikatele a manažery, kteří se podílí na trestné činnosti prostřednictvím tunelování společnosti, zvyšování zisků a zvýhodňování.“ (Častorál, 2011, str. 37) Podle českého práva nesmí být subjektem nikdy firmy, ale vždy se jedná o fyzickou osobu, která je v minulosti bezúhonná, nemá zkušenosti s jednáním s orgány činnými v trestním řízení. (Chmelík a kol. 2005)

Dokazování hospodářského trestného činu se řídí § 89 trestního řádu, kde je dle Fryštáka (2007, str. 147) uvedeno „za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání.“ Mezi základní nedostatky při odhalo-

vání a dokumentování trestné činnosti můžeme zařadit např. „*nekomplexní a nejednotný přístup, absenci týmové práce či nedostatečné odborné znalosti a zkušenosti mladých policistů.*“ (Častorál, 2011, str. 35-36)

Existence výše zmíněných nedostatků prodlužuje délku řízení a pravděpodobnost dopadení pachatele. V mnoha případech dochází k tzv. zametení stop, neboť shánění a ověřování důkazů je časově náročné, vyžaduje řádnou analýzu příčin, následků a řešení jsou poté často špatně kvalifikována a promyšlená. Klesající úspěšnost odhalování následně vyvolává u občanů nedůvěru a nechť oznamovat tyto trestné činy. Škody bývají ve většině případů hospodářské kriminality vysoké, protože je potřeba znaleckého posudku či odborného vyjádření. (Chmelík a kol., 2005)

3.4.2 Prevence a ochrana před ekonomickou kriminalitou

Ve státní správě kontrolu provádí specializované orgány řídicí se zákonem o **Nejvyšším kontrolním úřadu**, který vykonává kontrolu u organizačních složek státu, právnických a fyzických osob a též dohlíží na hospodaření České národní banky. (Častorál, 2011) Kontrola Nejvyššího kontrolního úřadu vychází z ústavního základu a je povinna své závěry zveřejnit ve Věstníku NKÚ, který vychází 4x do roka a slouží policejním orgánům zaměřených na hospodářskou trestnou činnost. (Chmelík a kol., 2005) Zákon o **státní kontrole**, který dohlíží na ministerstva, místní orgány státní správy a územní samosprávy. Pověření pracovníci smí „*vstupovat do objektů, požadovat originální písemnosti, seznamovat se s utajovanými skutečnostmi, požadovat od osob pravdivé informace o skutečnosti či udělit pokutu.*“ (Častorál, 2011) Poslední je zákon o **finanční kontrole ve veřejné správě**, která se zabývá především toky mezi orgány veřejné správy.

Evropské orgány též bojují s ekonomickou kriminalitou a to prostřednictvím **Schengenského systému**, které neslouží pouze jako systém umožňující volný pohyb osob a zboží na teritoriu Schengenu, ale zahrnuje i policejní spolupráci ve formě „*výměny informací a styčných důstojníků, propojení komunikačních prostředků či přeshraničního sledování a pronásledování osob.*“ (Častorál, 2011, str. 163) Existuje také řada institucí zabývajících se pomocí v řešení kriminality, jako je **EUROPOL** (European Police Office), jehož členové jsou členské státy EU, následně **INTERPOL**, se kterým v listopadu 2001 uzavřel dohodu o spolupráci. **EUROJUST** podepsal dohodu o spolupráci s Interpolem v roce 2004 a zaměřuje se především na přeshraniční kriminalitu. Instituce **OLAF** byla vytvořena Evropskou komisí, úzce spolupracuje s Europolem a Evropskou centrální bankou a je zodpovědná za finanční prostředky pocházející z EU. Mezi další orgány pomáhající výrazně v boji proti ekonomické kriminalitě jsou Mezinárodní měnový fond či Světová banka.

Policejní orgány zabývajících se hospodářskou trestnou činností se často setkávají s orgány jako je „*daňová kontrola, bankovní dohled ČNB, Česká obchodní inspekce, Finanční analytický útvar Ministerstva finanční ČR či s Celními úřady.*“ (Chmelík a kol., 2005, str. 35)

Z celosvětových průzkumů hospodářské kriminality vyplývá, že doposud byl v České republice nejúčinnějším nástrojem pro odhalování podvodu externí a in-

terní audit, který lze podle obsahové složky členit na finanční, který ověřuje správnost finanční toků ve společnosti, operací, systémů, výkonu, shody, personální, kontrolního systému, forenzní, který se zaměřuje na odhalování trestné činnosti. Audit je dle Častorála (2011, str. 167) definován jako „*kritická, systémová a nezávislá analýza, která umožňuje ověřovat informace podniků nebo veřejné správy a hodnotit operativní činnosti a systémy.*“

4 Vlastní práce

4.1 Příklady kreativního účetnictví v praxi

4.1.1 Společnost Enron

Profil společnosti

Společnost Enron byla založena v roce 1985 v Houstonu spojením dvou energetických společností Natural Gas a InterNorth. Zakladatelem této společnosti byl Kenneth Lay, který se v roce 1984 stal manažerem společnosti Natural Gas a která se rok poté sloučila se společností InterNorth. (Česká televize, 2011)

Ze začátku se firma zaměřovala pouze na poskytování energetických zdrojů (plyn a elektřina) pro USA a později začala expandovat i do jiných zemí. Jednalo se o velice inovativní společnost, což dokazuje i široké portfolio, do kterého můžeme zařadit ropu a zemní plyn, výrobky z ropy, umělé hmoty, energii, investice, nákladní dopravu, ocel a mnohé další. V roce 1998 se pokusila vstoupit na trh s vodou, avšak neúspěšně. (Pavlik, B.r.)

Důkazem, že byla společnost úspěšná, je sedmé místo v žebříčku magazínu Fortune 500, které získala v roce 2001. (Fortune, 2001)

Tab. 2 Databáze společnosti Fortune 500

FORTUNE 500 1955-2005 <input type="button" value="v"/>			
A database of 50 years of FORTUNE's list of America's largest corporations			
2001 Full list			Current View: 1-100 <input type="button" value="v"/>
Rank	Company	Revenues (\$ millions)	Profits (\$ millions)
1	Exxon Mobil	210,392.0	17,720.0
2	Wal-Mart Stores	193,295.0	6,295.0
3	General Motors	184,632.0	4,452.0
4	Ford Motor	180,598.0	3,467.0
5	General Electric	129,853.0	12,735.0
6	Citigroup	111,826.0	13,519.0
7	Enron	100,789.0	979.0

Zdroj: Fortune 500 (2001)

Vývoj společnosti v číslech

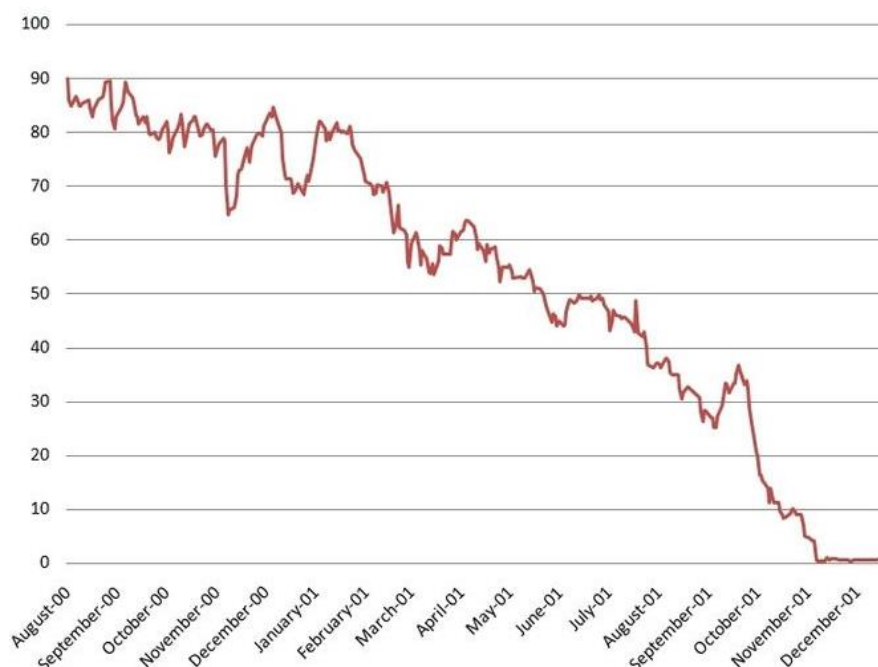
Tab. 3 Vývoj společnosti Enron od roku 1997-2002

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Revenues (\$ millions)	13 289	20 273	31 260	40 112	100 789	138 718
Profits (\$ millions)	584	105	703	898	979	0
Assets	16 137	23 422	29 350	33 381	65 503	0
Stockholders' Equity	3 723	5 618	7 048	9 570	11 470	0
Market Value	10 368	14 589	22 499	46 643	49 668	186

Zdroj: Fortune 500 (1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002)

Výše uvedená tabulka ukazuje vývoj společnosti v letech 1997-2002. Do roku 2000 lze vidět pozvolný růst, který byl rok poté narušen prudkým nárůstem o neuvěřitelných 151,3 %. Tento nárůst vznikl za vedení Jefferey Skillinga, který v tomto roce praktikoval účetní podvody společně s finančním ředitelem Andrewem Fastowem. Největší procentní změnu u zisku nacházíme v roce 1998, kdy se společnost zapojuje do vodárenského průmyslu s nově založenou firmou Azurix, která bohužel nebyla úspěšná a způsobila firmě finanční propad od roku 1997. (Pavlik, B.r.)

Enron Stock Price from August 23, 2000 to January 11, 2002

Obr. 7 Vývoj ceny akcií společnosti Enron

Zdroj: commons.wikimedia (2009)

Výše uvedený graf ukazuje vývoj ceny akcií od srpna 2000 do prosince 2001. V srpnu 2000 dosahují akcie neuvěřitelných \$90,52 a naopak k největšímu poklesu došlo v říjnu 2001, kdy společnost přiznala ztrátu \$618 milionů. Od té doby cena akcií klesala a v listopadu 2001 dosáhla pouhé \$3. O měsíc později společnost vyhláší bankrot a její akcie nabývají hodnoty \$0,61.

Co se stalo?

Už v roce 1987 se začalo pochybovat o praktikách společnosti Enron, neboť v tomto roce v jedné z dceřiných společností, kterou byla společnost Enron Oil v New Yorku, bylo zaznamenáno zpronevěření několika milionů dolarů dvěma zaměstnanci. Jak vyšlo později najevo, společnost dlouhodobě vedla dvojí účetní knihy a vydávala falešné zprávy o chodu společnosti. (Kilgannon, 2002)

Společnost Enron začala následně zakládat mnoho společností tzv. jednotky pro speciální účel (SPV), které měly sloužit k vyhýbání se daním, pokrýváním dluhů a k půjčkám. Kromě vytváření společností spolupracovali také s bankami, kterým vysoké zisky vyhovovaly, neboť právě vysoký zisk zvyšoval hodnotu akcií. Aby společnost snižovala zadlužení, vytvářela mnoho projektů, kterým byl např. JEDI a mnohé další. (Pavlik, B. r.)

Firma se postupně dostávala do větších a větších finančních problémů, které bylo nutné vyřešit, avšak v dosahu nebyla vhodná osoba, která by společnosti zajistila přísun zisku a problém tak vyřešila. V roce 2001 Kenneth Lay rezignuje a odchází z firmy. Do vedení nastupuje Jeffrey Skilling, který má za úkol zajistit znovuzrození společnosti. Jeffrey velice usiloval o užívání účetnictví zvaného „mark-to-market“, které spočívalo v uzavření obchodu s dopředu odhadnutými a zaúčtovanými zisky. Díky této metodě mohly být zavedeny do účetnictví vysoké zisky, které zvyšovaly cenu akcií, avšak realita mohla být úplně jiná. Společnost tak bez problému podávala zkreslený obraz o svém podnikání, což ukázkově vystihuje praktikování kreativního účetnictví. (Česká televize, 2011)

Společnost Enron byla šestkrát po sobě nominována na nejvíce inovativní společnost v USA. V roce 2001 vyšel v magazínu Fortune článek s názvem „Is Enron overpriced?“, který vyvolal mnoho otázek ohledně chodu společnosti. Začaly být zpochybňovány excelentní výsledky společnosti Enron, neboť nikdy nebylo uvedeno, jakým způsobem se jim podařilo dosáhnout tak enormních výsledků. Analytik John Olson od začátku zpochybňoval praktiky společnosti Enron, které následně vyvolaly pochybnosti i u ostatních osob a případ se začal řešit. (money.cnn.com, 2006)

Firma věděla, že jde pomalu do úpadku, a i přesto nedala veřejnosti nic najevo a nenápadně prodávala své akcie, jejichž cena šla rapidně dolů. Snažila se různými způsoby zakrýt dluh, ale marně. Dle Zuzáka (2009) dokonce vedení donutilo zaměstnance proinvestovat své úspory do cenných papírů a sami si tak vyplatili hotovost za prodej akcií. Dalším způsobem, jak se snažila zakrýt dluh, byl pokus auditorské firmy Arthur Andersen zničit veškeré důležité dokumenty potvrzující nekalé praktiky ve společnosti. Později už banky, ani firmy založené za účelem krytí dluhů nebyly schopny pokrýt ztráty, a v roce 2001 byl Enron nucen na nátlak veřejnosti

vyhlásit bankrot, a to se ztratou několik miliard dolarů. Když vyplynulo vše napovrch, společnost dokonce přiznala, že zisky nadhodnotili o neuvěřitelných \$600 milionů. (LawPortal, 2013)

Sankce

Společnost Enron byla velice známá svými finančními dary ať už na podporu volebních kampaní či bezúčelovými dary společníkům a bankám. Do celého případu bylo zapleteno mnoho lidí, kteří buď dostali výpověď, finanční pokutu či byli odsouzeni k odnětí svobody.

Nejdelší trest dostal zakladatel společnosti Kenneth Lay, který byl odsouzen v roce 2006 na 45 let do vězení, do kterého ale nikdy nenastoupil, neboť ještě ten rok zemřel na selhání srdce. (iDnes.cz, 2006)

Dalším odsouzeným byl jeho následovatel Jeffrey Skilling, který sice vedl firmu pouhých 6 měsíců, ale stál za většinou podvodů a byl mu vyměřen trest odnětí svobody na 24 let, přičemž v roce 2013 mu byl trest snížen na 14 let. (Rushe, 2013) V roce 2017 by měl být údajně propuštěn. (Brubaker Calkins, 2013)

Hlavní účetní Richard Causey byl v listopadu 2006 odsouzen a to na 5,5 let vězení. (finance.cz, 2006) Poslední důležitý potrestaný člen této společnosti byl hlavní finanční ředitel Andrew Fastow, který byl odsouzen na 10 let. Rozhodl se ale svědčit proti vedení společnosti Enron a díky zásluhám při vyšetřování mu byl trest snížen na 6 let. V roce 2011 byl definitivně propuštěn z vazby. (Murphy and Barrionuevo, 2006)

Dopady

Krach firmy, která byla považovaná za energetický gigant, měl dopad na důvěryhodnost pracovníků v auditorských společnostech. Nejvíce podílející se společností na pádu firmy Enron byla auditorská společnost Arthur Andersen patřící do tzv. „velké pětky“, která se ve skutečnosti snažila o utajení podvodů v účetnictví. Byla to firma, která se těsně před odhalením bankrotu snažila zničit veškeré důležité dokumenty související s krachem, avšak neúspěšně. (iDnes, 2002) Na kreativním účetnictví společnosti Enron se podílely i firmy J. P. Morgan, Royal Bank of Canada, Royal Bank of Scotland a mnohé další, které byly také obviněny. (LawPortal, 2013)

Tato událost vedla Evropskou komisi k vydání doporučení 2002/590/EC, které sice není závazné, ale doporučuje auditorům neprovádět povinné audity v případě, že mají s danou firmou vztah, ať už poradenský či finanční, který by mohl narušit nezávislost mezi subjekty. (LawPortal, 2013)

Evropská unie reagovala na Sarbanes-Oxleyův zákon, který slouží „na ochranu amerického kapitálového trhu“ (Brož, 2013), vydáním směrnic Evropského parlamentu a rady 2006/43/ES o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek, o změně směrnic rady 78/660/EHS a 83/349/EHS a o zrušení směrnice rady 84/253/EHS. Tyto směrnice jsou závazné i pro Českou republiku jako člena Evropské unie. (LawPortal, 2013)

Mezi další případy kreativního účetnictví v USA řadíme např. pád společnosti WorldCom v roce 2002.

4.1.2 Společnost Skanska

Profil společnosti

V roce 1887 pan Rudolf Fredrik Bergse založil společnost AB Skanska Cementgiuteriet se sídlem ve Švédsku. Tato společnost přišla na trh s výrobou betonových dekoračních dílců, avšak postupem času se začala zabývat poskytováním kompletních stavebních služeb. (group.skanska, 2016)

V roce 1953 vznikla v České republice pobočka společnosti Skanska s názvem Zemstav, specializující se na zemní práce. Název společnosti se neustále měnil až do roku 2002, kdy se trvale ukotvil název Skanska CZ a.s.. (Skanska, 2015)

Společnost je rozdělena do několika divizí. Divize Pozemní stavitelství západ, Divize Pozemní stavitelství východ, Divize Železniční stavitelství, Divize Silniční stavitelství, Divize Výroba a Divize Zdroje. (Skanska, 2015)

Společnost Skanska je čtvrtou největší developerskou a stavební skupinou na světě a získala mnohé ocenění např. Společensky odpovědná firma – Leader v životním prostředí 2014. (Skanska, 2014a)

Tržby v Česku a na Slovensku společnosti Skanska

Obr. 8 Vývoj společnosti Skanska v letech 2006-2015
Zdroj: ceskenoviny.cz (2016)

Obr. 8 nám ukazuje vývoj společnosti Skanska od roku 2006 do současnosti. První větší pokles se objevil v roce 2009, kdy ve společnosti probíhala restrukturalizace. Již bývalý předseda představenstva a generální ředitel Skanska a.s. Dan Ťok prohlásil, že: „*jejím hlavním cílem bylo zjednodušit řízení skupiny a zvýšit produktivitu práce, která se ukázala zejména v období krize jako prozíravý krok.*“ (Konstrukce, 2010)

V roce 2012 vyplynul napovrch skandál s manipulací v účetnictví. Zaměstnanci, kteří byli součástí tohoto podvodu, byli propuštěni, čímž se nejen snížil počet zaměstnanců na 4 323 (propuštěno více než 300 lidí), ale též se snížily tržby ze stavební činnosti o 23 % na 12,4 miliard korun. Od roku 2014 se společnost vyka-

zuje pozvolný růst, který je způsobený zlepšením situace na stavebním trhu a získáním většího objemu zakázek.

Tab. 4 Vývoj společnosti Skanska z pohledu tržeb, provozního zisku a počtu zaměstnanců

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tržby (mil. Kč)	37 607	31 243	24 263	19 521	16 056	12 365	14 614	15 772
Provozní zisk (mil. Kč)	1 403	1 545	1 176	155	323	-899	142	353
Počet zaměstnanců	6 661	5 513	5 232	5 178	4 667	4 323	4 043	3 896

Zdroj: tisková zpráva 2012, (Konstrukce, 2010), (Skanska, 2014b)

Za poklesem provozního zisku většinou stojí neúspěšné zakázky. První propad uvedený v tabulce nastal v roce 2011 a byl způsoben řešením problémů před rokem 2008, na které se musely vytvářet opravné položky a rezervy. (Tisková zpráva, 2012)

Největší propad vznikl v roce 2013 ve výši ztráty 899 milionů korun a souvisí právě s falšováním zisku, který vyplynul napovrch díky změně vedení. V následujícím roce se společnost opět dostává do zisku a v roce 2015 se jí daří dosáhnout provozního zisku ve výši 353 milionů korun. Tento vzestup, meziroční nárůst ve výši 150 %, se dle generálního ředitele Skansky v ČR a SR pana Weiczoreka podařil „díky efektivnějšímu řízení rizika a rozšíření působnosti do ostatních regionů České republiky a Slovenska.“ (ceskenoviny.cz, 2016)

Co se to stalo?

Skandál, který je příkladem kreativního účetnictví, spáchaný v České republice, se týká třinecké divize IPS Skanska. V roce 2000 společnost Skanska odkoupila třinecký závod IPS, který byl v té době velice úspěšnou firmou vykazující miliardové tržby. Po odkoupení společností Skanska se ale podniku už tak nedařilo a tržby šly rapidně dolů. Hospodářské noviny uvádí, že od roku 2002 se provozní zisk snížil z 276 milionů na 120 milionů korun ke konci roku 2004. Společnost dokonce nedostala zaplacenou za zakázku v Ostravě, což bylo podle některých poslední kapkou této společnosti. (Hospodářské noviny, 2006)

V tomto skandále se jednalo o umělé navyšování zisků o 500 milionů korun, které se společnost snažila po dobu tří let utajovat. Bývalý finanční ředitel Miroslav Tvrdý prohlašuje, že problém byl v obchodě, kdy se vedení snažilo zakrýt ztrátové stavby. Miroslav Tvrdý říká: „*Mechanismus účetní manipulace vycházel z mezinárodních účetních standardů, kde se tržby generovaly z nákladů a plánované ziskové marže. Když stavbu zatížíte dalšími náklady, vygeneruje vám to vyšší tržby a při dokončení ztrátu přesunete na novou stavbu.*“ Jak můžeme vidět, princip vypadá velice jednoduše, avšak z pohledu auditora je těžce odhalitelný. Velikost ztráty se přesunovala do dalšího období a zvětšovala se až do výše 500 milionů. (Matocha, 2006)

Chyba byla odhalena novým vedením a externími auditory až po odchodu bývalého ekonomicko-správního ředitele divize Pozemní stavitelství Morava Jiřího Haluzíka, za jehož vedení vznikla manipulace v účetnictví. I přes jeho odchod byl nakonec 30.4.2006 přinucen odejít i finanční ředitel Miroslav Tvrdý.

4.1.3 Shrnutí případů společnosti Enron a Skanska

„Skanska aneb Český Enron podruhé“. Tenhle nadpis článku inzeroval Smrčka (2014) na internetových stránkách investujeme.cz. Má opravdu Skanska něco společného s americkým gigantem společností Enron?

U obou případů se jedná o kreativní účetnictví ve stylu zkreslování zisků. Zatímco společnost Enron používala metodu účtování „markt-to-market“, která spočívala v zaúčtování očekávaných zisků ještě neuskutečněných obchodů, společnost Skanska zakrývala ztrátové zakázky pomocí účetních standardů, kdy se tržby generovaly z nákladů a plánované ziskové marže.

Společnost Enron měla zakrývání podvodu velice dobře promyšleno. Díky mnoha vytvořeným společnostem, vysokým ziskům, štědrým darům vysoce postaveným osobám a přátelstvím s mocnými lidmi, pomohlo nejen kreativní účetnictví zamaskovat, ale také absolutně nevzbuzovat jakékoli podezření, že se uvnitř společnosti něco děje. Nic nejde ale utajit věčně, a proto stačil jeden článek („Is Enron overpriced?“), aby v lidech vzbudil nejistotu a případ se začal řešit. Analytik John Olson od samotného začátku nevěřil praktikám společnosti a nebýt této osoby a článku v novinách, vznikl by ještě větší dluh společnosti, která by stejně pravděpodobně časem i bez nátlaku veřejnosti vyhlásila bankrot.

U společnosti Skanska pouze stačil důkladný externí audit a změna vedení, aby byl případ odhalen. Ztráta nebyla natolik vysoká, aby společnost musela vyhlásit bankrot, tak jak tomu bylo u amerického gigantu Enron. Společnost Skanska se během pár let z tohoto propadu vzpamatovala a v současnosti se nadále rozvíjí. Na rozdíl od firmy Enron nebyl ve společnosti Skanska nikdo konkrétně finančně potrestán ani odsouzen k odnětí svobody, jak bylo provedeno v americkém gigantu.

4.2 Výzkum společnosti Price Waterhouse Cooper LLC

Společnost Price Waterhouse Coopers vznikla 1. 7. 1998 sloučením společností Price Waterhouse a Coopers&Lybrand s řídícím partnerem Michael Hackworth, jež vedl v roce 1997 společnost Price Waterhouse. V roce 2000 společnost začala používat zkrácený název PwC, změnila logo a do čela se dostal dlouholetý zaměstnanec a vedoucí partner poradenství Jiří Moster, který se tak stává prvním Čechem v čele společnosti. (PwC, 2016)

Tato společnost se zabývá auditorskými, daňovými, právními, forezními službami, podnikovým a účetním poradenstvím a mnohým dalším. Za nepostradatelné hodnoty společnost považuje dokonalost, týmovou práci a prvenství. (PwC, 2016)

4.2.1 Výskyt hospodářské kriminality

S hospodářskou kriminalitou se v dnešní době setkává více a více firem. Společnost PwC uskutečnila mnoho výzkumů, přičemž tato práce zobrazuje grafy celosvětových průzkumů v letech 2009, 2011 a 2014 a také nejnovější průzkum provedený v tomto roce, v roce 2016. Jedná se o největší průzkum na světě, kterého se rok od roku zúčastňuje více respondentů.

Autorka se v této práci zaměřuje hlavně na průzkum v roce 2011 kde se formou on-line dotazníků zúčastnilo průzkumu 3 877 respondentů ze 78 zemí a průzkumem provedeným v druhé polovině roku 2013, avšak zpracovaným až následující rok, do kterého se zapojilo 5 128 respondentů z 99 zemí, z nichž 94 respondentů bylo právě z České republiky. Tento výzkum je zcela anonymní a slouží především pro identifikaci trendů a analýzu současného stavu hospodářské kriminality. Dává také společností přehled a doporučení, jak se před touto situací chránit či jak ji předcházet. (Auditor, 2014)

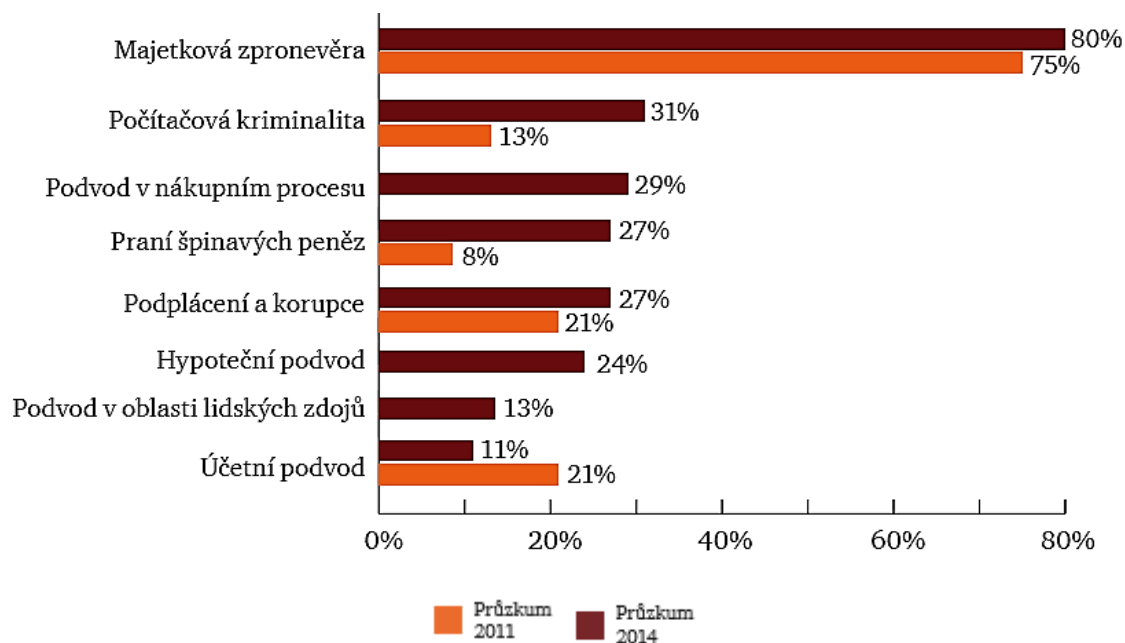
Obr. 9 Výskyt hospodářské kriminality
Zdroj: PwC (2016)

Statistiky a výše zobrazeny graf dokazuje, že je hospodářská kriminalita považována za závažný problém. Obr. 9 ukazuje neustále rostoucí tendenci výskytu hospodářské kriminality v České republice až do roku 2016, kdy se zaznamenalo její rapidní snížení, díky němuž se Česká republika dostala na úroveň střední a východní Evropy i na úroveň celosvětovou.

4.2.2 Typ hospodářské kriminality v České republice

Jak bylo uvedeno výše, tak nárůst v roce 2014 byl způsoben především zvýšenou rozmanitostí druhů podvodů, kterých se může společnost dopustit.

Společnost PwC rok od roku přidává nové kategorie podvodů. Ze začátku průzkumu existovaly pouze sekce majetková zpronevěra, podplácení, korupce a účetní podvod. V České republice jak v roce 2011 tak 2014 dominuje majetková zpronevěra, která může být ve formě podvodu s hotovostí a šeky či zpronevěra a zneužití majetku společnosti, viz kapitola 3.3.2. Kromě účetních podvodů, které se v roce 2014 snížily na 11 %, se všechny ostatní sekce hospodářské kriminality bohužel zvýšily.

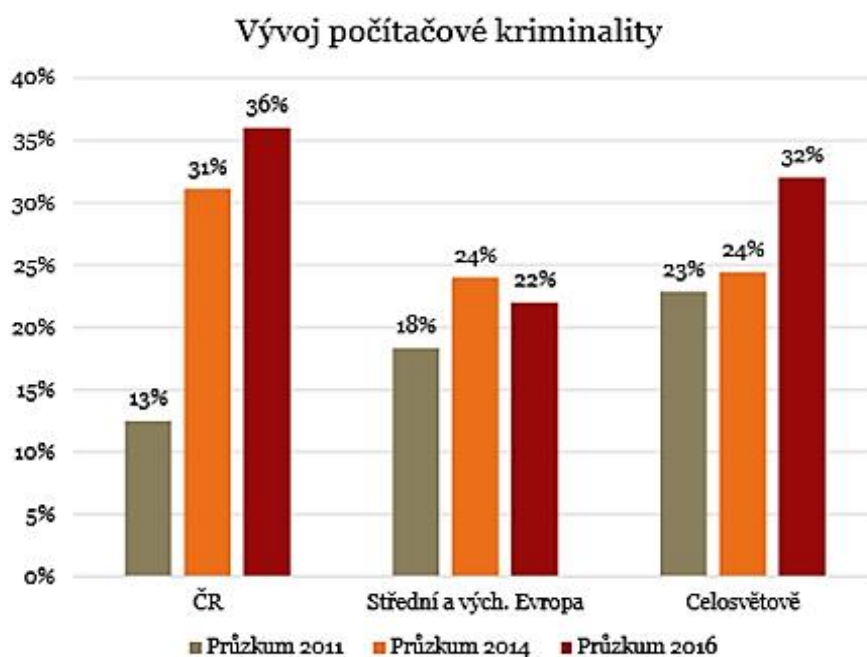

Obr. 10 Typy hospodářské kriminality v České republice za rok 2011 a 2014
Zdroj: Auditor (2014)

Za zmínku stojí i počítačová kriminalita, která byla nově přidána v roce 2011 a je považována za největší hrozbu, neboť vykazuje oproti ostatním nárůst na 31 %. Jedná se o jeden z největších procentních nárůstů ze všech kategorií, který může být způsoben především čím dál větší závislostí společností na počítačích a jejich moderních aplikacích. V dnešní době totiž většina obchodních transakcí a komunikací probíhá primárně přes internet, takže snadno dojde k počítačovým podvodům, a to ve formě krádeže duševního vlastnictví, osobních údajů či pošpínění obchodní značky. I přesto, že Facebook, Instagram a další sociální sítě nejsou

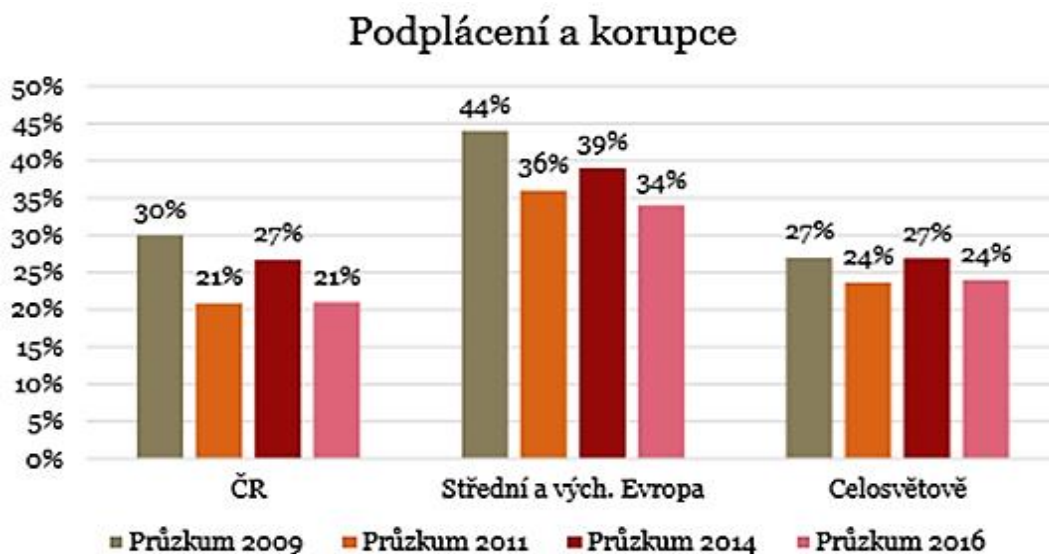
typem počítačové kriminality, tak s ní úzce souvisí a mohou být hlavní příčinou vzniku podvodu, protože díky těmto aplikacím se snadno dostaneme k údajům společnosti, které lze zneužít ve vlastní prospěch.

S počítačovou kriminalitou úzce souvisí i podvody v nákupním procesu, které byly do průzkumu nově přidány v roce 2014 a vykazují 29% nárůst. Společnosti čím dál častěji uzavírají obchody s nepřilíš prověřenými obchodními partnery, a proto velmi snadno dojde k podvodu, který je v mnoha případech těžko odhalitelný. Je tedy důležité si dodavatele řádně prověřit a neposuzovat je pouze na základě výhodnosti nabídky.

Obr. 11 Vývoj počítačové kriminality
Zdroj: PwC (2016)

Další graf ukazuje kategorii podplácení a korupce, která byla zařazena do průzkumu jako jedna z prvních. Z grafu vyplývá, že se v České republice výskyt podplácení a korupce zvýšil oproti roku 2011 o 6 %. I přesto, že se nejedná o podvod typu kreativní účetnictví, prostřednictvím něhož vznikají finanční ztráty, jedná se o závažný a často se vyskytující podvod v podnikání, jehož účelem je především získat vlastní prospěch. Firma tímto snadno ztratí důvěru a dobré jméno, což je pro společnost jedna z nejdůležitějších priorit. Při pohledu na výsledky ve střední a východní Evropě či celosvětově se nejedná u nás o tak závažný problém.

Obr. 12 Podplácení a korupce
Zdroj: PwC (2016)

4.2.3 Pachatel podvodu

Pachatelem podvodu je přímo interní, nebo externí pracovník společnosti. Při průzkumu v roce 2011 bylo zjištěno, že v 67 % se jednalo o interního zaměstnance firmy. Tzn., že zbylých 33 % tvořili zákazníci a dodavatelé. O dva roky později se podíl typu pachatele mění, internisté tvoří 49 % a externisté 51 %.

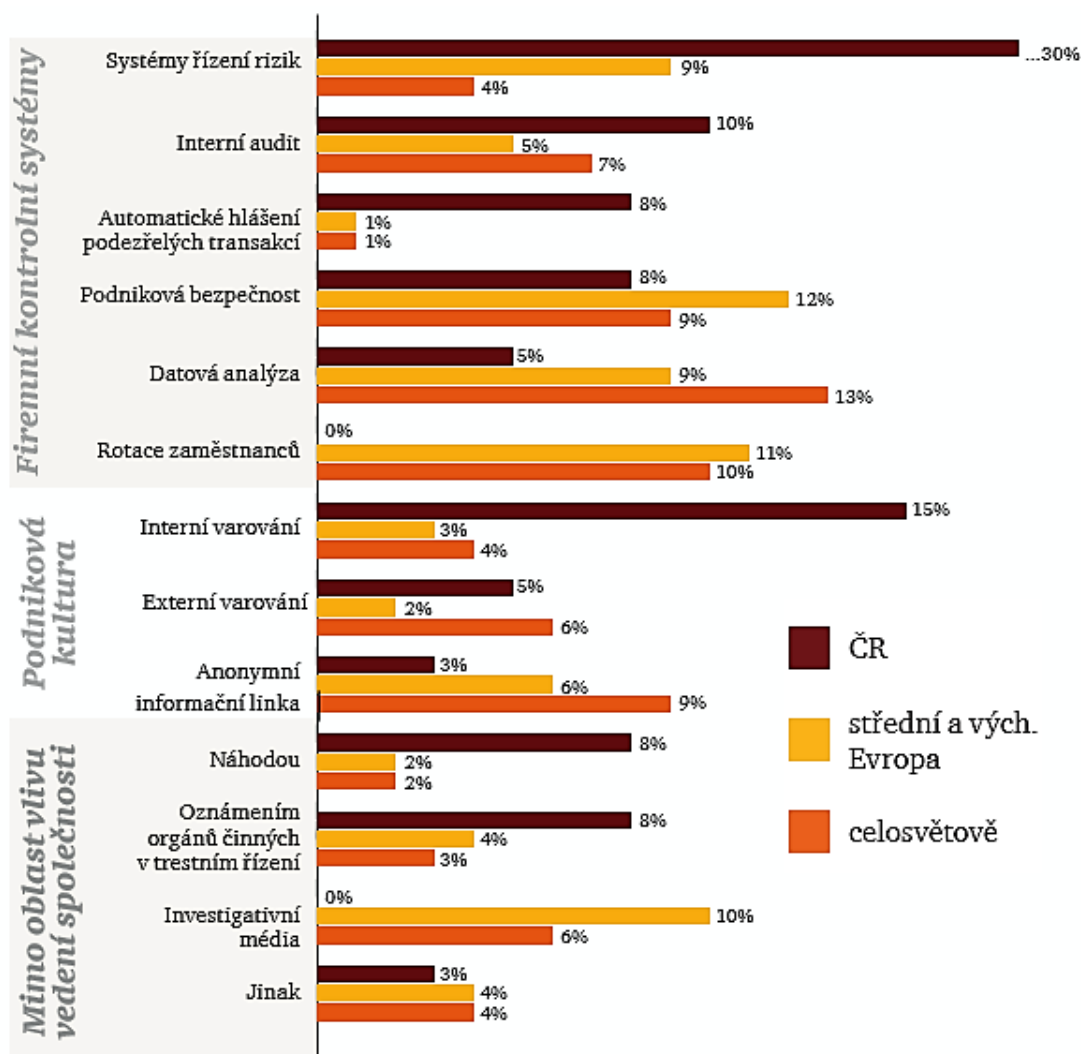
Při rozdělení interních zaměstnanců na řadové pracovníky a manažery je bezpochybně větší pravděpodobnost závažnějšího podvodu u manažera, neboť má větší možnosti. Z dřívějších průzkumů vyplývá, že hlavním pachatelem byl řadový pracovník, avšak v roce 2014 dochází ke změně a takovým typickým podvodníkem se stává ambiciózní muž pracující ve společnosti na pozici středního managementu přibližně 3 až 5 let a je ve věku 31-40 let.

Na druhé straně stojí externí zaměstnanci firmy. Jedná se především o zástupce či zprostředkovatele a zákazníky. U zprostředkovatele je těžké odhalit podvod, neboť pracuje samostatně, zná dobře strategii a postupy ve společnosti, a proto z pohledu podílu se u nich vyskytuje podvod častěji než u zákazníka (17 %) či dodavatele (9 %). V roce 2011 ovšem převažoval podíl zákazníka (43 %) nad dodavatelem (29 %).

Za hlavní důvod spáchání podvodu se uvádí dle průzkumu z roku 2014 z 86 % příležitost či schopnost podvod spáchat. Za příležitost v tom případě můžeme považovat např. nízkou toleranci k podvodům, špatný příklad vedení, nedostatečnou kontrolu z pohledu managementu či složitou organizační strukturu podniku. Podvodné jednání je konáno vždy s určitým motivem pachatele, za který se dá považovat snaha zakrýt ztrátu, splnit nedosažitelný cíl či vlastní obohacení.

4.2.4 Odhalení

Odhalení hospodářské kriminality je v některých případech velice obtížné a někdy až nemožné. I přesto společnosti neberou tento druh podvodu na lehkou váhu a snaží se ji odhalit.

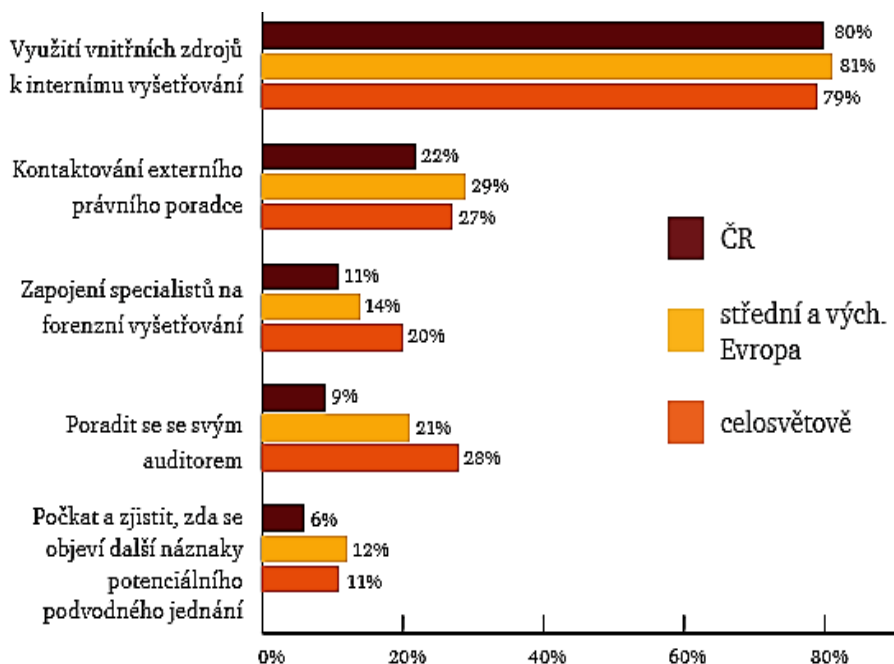

Obr. 13 Způsob odhalení hospodářské kriminality
Zdroj: Auditor (2014)

Průzkum z roku 2014 ukazuje, že společnost PwC rozlišuje 3 kategorie odhalení podvodu a to firemní kontrolní systém, podnikovou kulturu a oblast vlivu mimo vedení společnosti.

V oblasti firemního kontrolního systému se nejvíce v České republice využívají systémy řízení rizik (cca 30 %) a interní audit (cca 10 %). Co se týče podnikové kultury, tak se v této sekci nejvíce využívá odhalení uvnitř společnosti (cca 15 %), které se tímto řadí na druhé místo. Všechny zmíněné hodnoty jsou vyšší jak celosvětový průměr či hodnoty ve střední a východní Evropě. Na druhou stranu vůbec

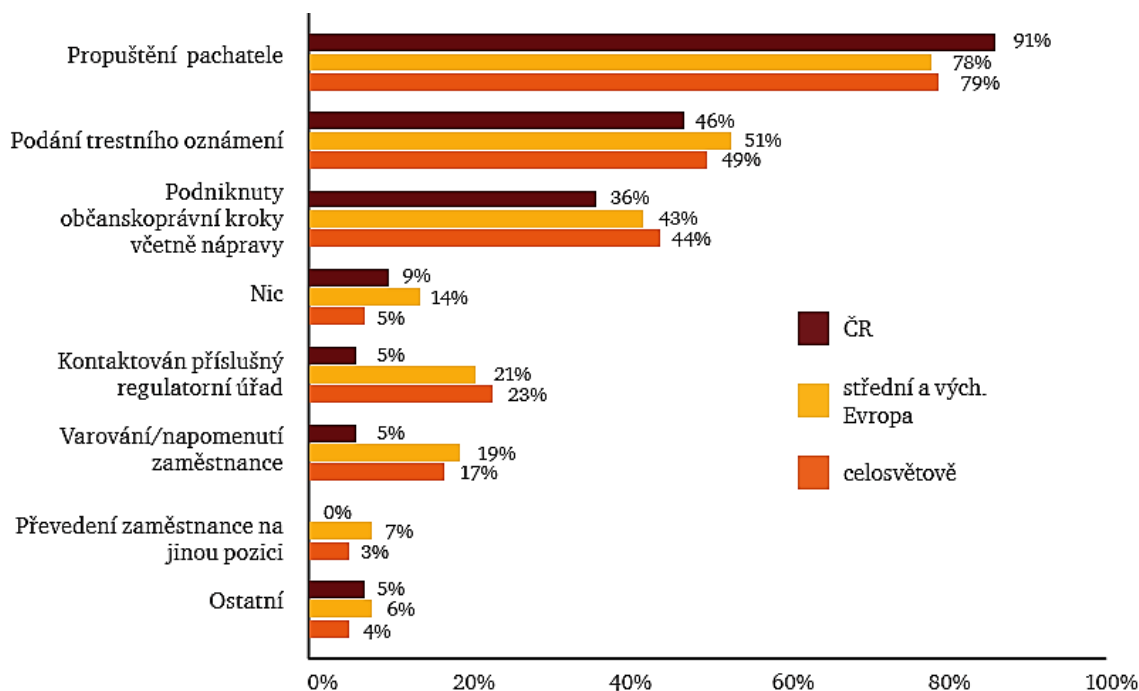
či v malé míře se používá odhalování pomocí automatického hlášení podezřelých transakcí, investigativního media či rotaci zaměstnanců.

Obr. 14 Reakce společnosti po odhalení
Zdroj: Auditor (2014)

Reakce společnosti po odhalení je různá a dle průzkumu je procentuální podíl jak v České republice tak ve střední a východní Evropě i celosvětově vyrovnán. Tím, že se společnost sama snaží odhalit podvod, tak nebude překvapením, že její reakcí je využití vnitřních zdrojů k internímu vyšetřování, což ukazuje výše uvedeny graf. Naopak nejméně populární je počkat a zjistit, zda se objeví další náznaky potenciálního jednání či nikoli, což je na jednu stranu velice dobře, neboť během takového čekání by mohl vzniknout další podvod.

4.2.5 Nápravné opatření

Obr. 15 Nápravné opatření
Zdroj: Auditor (2014)

Kapitola 4.2.4 ukázala, že je větší pravděpodobnost spáchání podvodu u interních pracovníků. Jakým způsobem společnost postihuje tyto pachatele zobrazuje výše uvedený graf, kde se na prvním místě nachází propuštění pachatele a na druhém místě podání trestného oznámení a to nejen u nás, ale také ve střední a východní Evropě i celosvětově.

Graf u České republiky zobrazuje nevyskytující se nápravné opatření ve formě převedení zaměstnance na jinou pozici, které se nachází v malé míře ve střední a východní Evropě i v celosvětovém měřítku.

4.2.6 Dopady

Žádný podvod se neobejde bez dopadu na společnost či okolí a není tomu tak ani u hospodářské kriminality.

V průzkumu v roce 2014 bylo zjištěno, že 44 % dotázaných vyčíslilo své ztráty na více než \$100 tisíc, což je v přepočtu přes 2,5 milionů korun. Srovnáme-li tento výsledek s průzkumem v roce 2011, tak došlo o 6% nárůst. Náklady společnosti na odhalení podvodu se neustále zvyšují, a proto není divu, že 15 % firem dokonce vyčíslilo své škody na \$5 milionů, cca 128 milionů korun. (Žildova, 2014)

Dopady nejsou ale pouze finanční povahy, může se jednat též o ztrátu dobrého jména společnosti či škody na obchodní značce. Negativní dopad spadá i na morálku a vedení zaměstnanců. Ti se pak cítí ukřivdění, demotivováni a mají sklony k dalšímu podvodnému jednání. Průzkum totiž dokázal, že pracovník společnosti

patří k nejčastějším pachatelům v interním sektoru. Někdy ale nastává situace, že firma nemá dostatečné důkazy na usvědčení pachatele, či naopak jsou náklady na soudní spor vysoké, a proto nedojde k potrestání.

4.3 Manuální příručka

Na základě získaných informací z prostudované literatury a výše zjištěných informací z průzkumu společnosti Price Waterhouse Cooper LLC, se nyní může zpracovat manuální příručka, která bude sloužit především auditorům při kontrole chodu společnosti a pomoci při odhalování pochybností a podvodů.

Tento manuál ukazuje, kde s největší pravděpodobností vznikají problémy, na co se kontrolor musí nejvíce zaměřit či naopak kde zavést nějaké opatření, aby k chybám a podvodnému jednání nedošlo.

4.3.1 Identifikace kontrolora

Společnost může využít dvojí kontroly svého účetnictví či celkového chodu firmy a to buď interním, nebo externím auditem. Interní audit probíhá uvnitř společnosti prostřednictvím zaměstnanců firmy, kteří mají za úkol zlepšit činnost a kontrolu chodu společnosti. Interní auditor by měl pravidelně vyhodnocovat možný výskyt podvodu a sestavit plán a strategii boje proti případnému vzniku podvodného jednání.

Externí auditor se dívá na společnost jako celek a ověřuje správnost účetní závěry a výroční zprávy na konci účetního období. Zaměřuje se tedy především na ekonomickou a finanční stránku podniku a vykonává ji především zaměstnanec auditorské společnosti, který musí být pro firmu, ve které vykonává audit, nezávislou osobou pověřenou přísnou mlčenlivostí. Externí auditor se na rozdíl od interního řídí pouze normami a postupy.

4.3.2 Vnitřní prostředí společnosti

Nejvíce příležitostí ke spáchání podvodného jednání se nachází uvnitř společnosti za činnosti vrcholových manažerů a interních řadových pracovníků. Z pohledu vnitřního prostředí společnosti se příručka orientuje na personální oddělení a oblasti IT. Tato část je zaměřena hlavně pro kontrolu ze strany interního auditu s návrhem na zlepšení v daných oblastech.

Personální oddělení je jedno z prvních oddělení, kde se může zabránit vzniku nelegálního jednání. Toto oddělení se krom jiného zabývá náborem nových pracovníků, uzavírání smluv či dokumentace osobních údajů.

I přesto, že ve fázi přijímání nových zaměstnanců nedochází k podvodům typu kreativní účetnictví, autorka zde klade důraz i na vzdělanost pracovníků při výběru potenciální uchazeče, neboť ti jsou první, kteří mohou zamezit budoucímu vzniku nelegálního jednání.

Interní auditor musí zajistit chod následujících bodů

1. Propagace inzerce nabídky práce – spolupráce s vysokými školami, středními odbornými školami či Úřadem práce.

2. Výběrové řízení musí provádět pouze personální pracovník či vedoucí pracovník oddělení.
 - Požadavky na vedoucího pracovníka oddělení – zkušenosti s přijímáním nových zaměstnanců.
 - Požadavky na personálního pracovníka – dostatečné informace od vedoucího daného oddělení.
3. Zlepšení kvality chodu společnosti se dosáhne navržením
 - Školení pracovníků vykovávající výběrové řízení o přijímání nových zaměstnanců – zaměřeno na chování uchazeče na pohovoru, neboť to je vrozené a v mnoha případech neovlivnitelné.
 - Nabídka praxe studentům vysokých škol či učilišť s možností návrhu stálé práce – tyto praxe či stáže jsou studenty žádané především z důvodu nutnosti splnění předmětu „odborná praxe“. Společnost má také jedinečnou možnost si „vychovat“ budoucí pracovníky firmy dle svého obrazu.

Péče o zaměstnance je důležitá z pohledu efektivnosti pracovního nasazení, ale ještě důležitější je jejich kontrola, neboť právě oni jsou potenciálními pachateli nelegálních praktik ve společnosti. Zde se můžeme setkat s první technikou kreativního účetnictví, kterou je Impression management, kde manažer podává kreativní zprávy o chodu společnosti pomocí grafů a tabulek při prezentaci se snahou změnit nepříznivý dojem o firmě.

V této oblasti musí auditor zajistit:

1. Kontrola pracovníků na pracovišti
 - Monitorování zaměstnanců – slouží nejen jako průkazný prostředek při vedení sporů, ale také k odhalení zpronevěry majetku, finančních prostředků či k odhalování uzavíraných dohod na pracovišti i mimo něj pomocí telefonů či e-mailu.
 - Kontrola manažerů a pracovníků v kancelářích - prověření firemních telefonů, e-mailové adresy, činnost na počítači či návštěvnost internetových stránek.
 - Kontrola manuálních pracovníků – využití kamerových systémů ve výrobních linkách, skladech a pracovištích s peněžními prostředky.
 - Prověření možného poskytování či přijímání úplatků ve formě provize, zadávání zakázek, odměn, dárek či benefitů – tento druh podvodu způsobuje v první řadě ztrátu dobrého jména, jež je pro společnost důležitá z pohledu budoucího rozvoje.
2. Kontrola mzdového oddělení
 - Evidence fiktivních zaměstnanců - vyplácení fiktivních mezd osobám nepracujícím ve firmě tzv. mrtvým duším směřující na účet pachatele či vyplácení mezd bez uzavření smlouvy s cílem vyhnout se platbě daní a sociálního pojištění.

- Padělání počtu odpracovaných hodin – souvisí s následným neoprávněných finančních ohodnocením.
3. Zvýšení efektivnosti se dosáhne navržením
- Správné organizační struktury podniku a s tím související rozdělení pravomoci a odpovědnosti mezi více osob – zapříčiní snadnému uzavírání dohod mezi zaměstnanci společnosti či dohody s potenciálními i stávajícími obchodními partnery.
 - Rotace zaměstnanců – jeden z motivů se nachází v nespokojenosti zaměstnance na pracovišti. Pomocí rotace si zaměstnanec vyzkouší na několik měsíců či rok i jiné pozice, na základě kterých zjistí, která pozice je pro něho nejvyhovující. Spokojenost zaměstnance přinese nejen zvýšení pracovního nasazení, ale též sníženou motivaci k podvodnému jednání.
 - Zvýšení povědomí o vnitropodnikových směrnících a zavedení striktnějších standardů.
 - Vztah nadřízeného pracovníka a zaměstnance – úkolem je podávat jasné zadání cílů a dílčích úkolů, v případě nových zaměstnanců zajistit pravidelnou kontrolu a hodnocení výkonu práce, které zabrání vzniku omylů a chyb.
 - Zavedení docházkových systémů – za pomoci čipových karet bude mít zaměstnavatel přehled o docházce zaměstnance, čímž se sníží pravděpodobnost výskytu padělání odpracovaných hodin.
 - Školení zaměstnanců v oblasti podvodů – nedostatečná informovat zaměstnanců o výskytu podvodu ve společnosti a jejich následků způsobuje, že se potenciální podvodníci nebojí riskovat a dopouštět se nelegálního jednání.
 - Zpřísnění trestů podvodného jednání – zavést vysoké finanční pokuty, odnětí svobody dle závažnosti případu jako způsob demotivující pachatele od podvodného jednání.

Pracovníci firmy čím dál častěji využívají počítače ke komunikaci s obchodními partnery či úhradě peněžních závazků pomocí internetového bankovníctví. Díky rozšířenému používání internetu se zvýšil výskyt počítačové kriminality, a proto z tohoto důvodu musí auditor zajistit:

1. Kontrolu činnosti pracovníků především správce informačních a komunikačních technologií, který má možnost získat informace o celém dění ve společnosti a které může následně zneužít ve svůj prospěch.
2. Kontrola vzniklých podvodů
 - Porušení autorských práv – souvisí s vlastněním nelegálních softwarů z důvodu vysokých cen, které jsou následně napadány viry způsobující možnou ztrátu a zneužití citlivých údajů společnosti ve prospěch pachatele.

- Dokladové podvody – prostřednictvím elektronického zaznamenávání snadno dochází k přepisu údajů ve fakturách, které jsou následně zamaskovány navrácením do původní podoby, dále moderní grafické zpracování umožňuje dokonalé falšování pravosti dokumentů, dokladů, cenin (kolků, stravenek) či manipulaci s výplatami.
 - Phishing – jedná se o podvody v rámci Internetu, kdy pachatel může získat různé hesla, čísla kreditních karet či přihlašovací údaje.
3. Lepší ochrana se zajistí zavedením:
- Antivirových programů a bezpečnostních softwarů, kterými jsou např. zálohovací software, software pro šifrování dat, pro přístup k zařízení či pro správu a ochranu hesel.
 - Školení zaměstnanců pracujících s internetem na možný výskyt podvodného jednání ohrožující společnost z pohledu externího pachatele.
 - Zavedení anonymní informační linky – pro anonymní ohlášení počítačového podvodu, neboť právě v této oblasti dochází nejčastěji k odhalení pomocí náhodného udání.

4.3.3 Finanční část podniku

I přesto, že by se finanční část podniku mohla zařadit do interního prostředí společnosti, bude jí věnována samostatná kapitola, která se zaměří na majetek a zásoby společnosti, příjmovou a výdajovou stránku podniku, výnosy, náklady a peněžní prostředky firmy. Tato část je zaměřena na kontrolu jak ze strany interního tak externího auditora a nebudou se zde vyskytovat návrhy na zlepšení, jak tomu bylo v předchozích částech, neboť zde pomůže pouze poctivost pracovníka a důkladná fyzická a dokladová inventarizace.

V této oblasti se setkáváme se všemi technikami kreativního účetnictví jako je window dressing, mimobilanční financování či metody income smoothening, earnings management, a proto musí být kontrola zaměřena především na následující body.

1. Kontrola majetku a zásob společnosti
 - Členění majetku a jeho správné zařazení do účetnictví - rozlišení dlouhodobého, krátkodobého a drobného majetku, jehož kritéria jsou určeny ve vnitropodnikové směrnici k zabránění záměrně chybnému zařazení krátkodobých aktiv mezi dlouhodobé položky či naopak.
 - Existence dokladů související s držetím a pořízením majetku – výpisy z katastru nemovitostí, kolaudační materiály, montážní listy, faktury. Zde nacházíme například podvod typu prodej aktiv a jejich zpětný nákup.
 - Existence dokladů související s pořízením zásob – dodací listy, skladové karty a doklady spojené s vedlejšími náklady, kterým může být doklad o vnitropodnikové přepravě. S tím souvisí vznik nelegálního jednání typu fiktivní dodávky, zpronevěra majetku či úmyslný nesoulad mezi dokladem a účetní knihou.

- Pořízení majetku – úmyslná záměna finančního za operativní leasing, z důvodu větších výhod, mezi které řadíme minimální vstupní náklady a možnost odečítání daní či existence majetku na základě fiktivní smlouvy, který slouží pro osobní potřebu pachatele.
 - Fyzická a dokladová inventarizace – v případě zásob vyčíslení rozdílů (manko, přebytek) a následný předpis. Častý výskyt fiktivního majetku ve společnosti, který mohl být zpronevěřen.
 - Oceňování majetku – úmyslně zkreslené ocenění majetku již při jeho pořízení a to zahrnutím položek, které neoprávněně navyšují pořizovací cenu. Častý problém nastává i u záměny technického zhodnocení majetku za opravu, kde také dochází k neoprávněnému navýšení pořizovací ceny.
 - Záměrné nedodržení či naopak nadměrná aplikace zásady opatrnosti – způsobuje úmyslné nadhodnocení či podhodnocení majetku, nebo nevytváření opravných položek, rezerv.
 - Odpisový plán – problém fiktivního odepisování již odepsaného majetku, úmyslné špatné zařazení do odpisové skupiny či chybné určení doby použitelnosti.
2. V oblasti příjmů, výnosů, výdajů a nákladů musí proběhnout kontrola z pohledu vzniku:
- Zatajování – zatajování přijatých tržeb pro soukromé účely.
 - Zvyšování zisku z jednorázových transakcí.
 - Vykazování fiktivních příjmů či výnosů – podvod způsoben vykazováním tržeb, u kterých nedošlo k prodeji či poskytnutí služby, nebo obchodování s neexistujícím obchodním partnerem.
 - Předstírání výdajů – podvod v podobě úhrady zveličených či neexistujících výdajů nebo jejich neoprávněně opakovaná úhrada.
 - Cíleně špatná alokace nákladů - přesouvání běžných výdajů na pozdější dobu, přesouvání budoucích nákladů na dřívější období.
3. Kontrola peněžních prostředků společnosti
- Krádeže v průběhu prodejních transakcí – rozdíl mezi zůstatkem peněžních prostředků podle původní evidence a jejich skutečným stavem, jež se následně snaží zakrýt pomocí jiné pokladny.
 - Zpronevěra peněžních prostředků určených kvložením na bankovní účty.
 - Podvody spáchané v důsledku manipulace s doklady – padělání pravosti dokumentů ve svůj prospěch či prospěch společnosti.
 - Přepočty finančních prostředků v cizí měně – kontrola správnosti použitého kurzu České národní banky, jeho přepočty a vyčíslení.
 - Úvěry – podvody ve formě zatajování bankovních úvěrů, vykazování dlouhodobých úvěrů jako krátkodobé a kontrola vyplývajících úroků.

4.3.4 Vnější prostředí společnosti

K podvodnému jednání může samozřejmě dojít i v případě externích pracovníků z vnějšího prostředí. Z tohoto důvodu se tato kapitola zaměří na odběratele a vznik pohledávek, dodavatele a existenci závazků a jejich kontrolu.

1. Kontrola odběratelů, dodavatelů a ostatních společností
 - Ukazatel likvidity budoucích obchodních partnerů – důležitý ukazatel prezentující schopnost obchodního partnera dostát svým závazkům.
 - Existence fiktivních společností – vznik fiktivních faktur, převádění dluhů na vytvořené společnosti a krytí nepříznivého stavu podniku.
 - Existence kartelů, fúzí – silné narušení hospodářské soutěže.
2. Kontrola pohledávek a závazků
 - Nezaznamenávání nebo neprozrazování závazků – zatajení finančních rizik za účelem získat úvěr či půjčku.
 - Zvýšený prodej pohledávek či jejich překrývání.

Poslední část manuální příručky je zaměřena na správce daně. Z tohoto pohledu zde budou i návrhy na zlepšení situace v oddělení finančních úřadů.

Finanční úřad se skládá z mnoha útvarů, přičemž k odhalení dochází zejména v oddělení vyměřovacím a kontrolním, zatímco v oddělení registračním, kde vše začíná, se může daňovým únikům úplně předejít a to správným odhadem uchazeče o registraci.

Musí být provedena následující kontrola:

1. Kontrola uchazečů o registraci z důvodu
 - Existence fiktivního sídla či adresy společnosti.
 - Prověření situace společnosti – dlouhodobé vykazování ztrát či zaznamenávání velkých výkyvů.
2. Kontrola oddělení vyměřovací a kontrolní
 - Řetězové podvody – vznikají hlavně u společností obchodující s drahými komoditami (pohonné hmoty, minerální oleje, cigarety, ...).
 - Správnost zahrnutí zdanitelných výnosů a daňově odečitatelných nákladů daného období.
 - Zdanění příjmů ze zahraničí – častý vznik úniků na DPH.
3. Zlepšení na těchto odděleních docílíme zavedením:
 - Zlepšení komunikace mezi jednotlivými oddělení (registrační, vyměřovací, kontrolní) které vede k rychlejšímu, snadnějšímu a méně nákladnému odhalení.
 - Navržení podrobné manuální příručky v elektronické i papírové podobě sloužící ke snadnějšímu a přesnějšímu podávání elektronických přiznání, které usnadní následné řešení špatně vyplněných přiznání.
 - Pravidelné školení zaměstnanců o změnách v oblasti účetnictví a daní.

5 Závěr

Na základě nově nabytých informací, které získala autorka prostudováním odborné literatury týkající se nejen kreativního účetnictví, ale také podvodného jednání a hospodářské kriminality, teď může říci, že probíraná problematika není nic neobvyklého, naopak velmi často se vyskytující jev, se kterým se v budoucnu ještě mnohokrát setkáme.

Z pohledu teoretické části bylo cílem poskytnout čtenáři ucelený pohled na problematiku kreativního účetnictví. Ten již ví, že cílem je zastříť věrný a poctivý obraz společnosti prostřednictvím různých technik jako je Window dressing a mimobilanční financování, které se především soustředí na zkreslování finančních výkazů či „Aggressive Accounting“, Earnings management a income smoothing, které uvádí anglická literatura. Pachatelem může být kdokoliv uvnitř firmy či mimo ní a to v první řadě manažer, investiční analytik, regulátor, akcionář a dokonce i samotný auditor. Důvod spáchání takového trestného činu je prostý. Hlavním motivem je snaha vykázat co nejvyšší zisky, snížit riziko společnosti za účelem získat dobrou pověst na trhu či výhodný úvěr. Existují různé formy podvodného jednání, mezi které řadíme korupční jednání a jeho formy, neoprávněné nakládání s hmotnými aktivy a peněžními prostředky či zkreslování výkazů, jehož se může pachatel dopustit. Ekonomická kriminalita, která je zmíněna na konci teoretické části bakalářské práce, je považována za úvod do části praktické.

Vlastní práce začíná analýzou ukázkových příkladů kreativního účetnictví americké společnosti Enron a české společnosti Skanska. Tyto dvě společnosti toho mají mnoho společné. Obě společnosti se snažily zkreslovat zisky s cílem zakrýt neúspěšné obchody. Společnost Enron byla úspěšnou firmou, která k zakrývání ztrát používala metodu „mark-to-market“ spočívající v zaúčtování očekávaných zisků neuskutečněných transakcí. Nápomocné jí byly také založené společnosti, na které převáděla případné dluhy či jim nabízela fiktivní obchody. I přes štědré dary a přátelství s vysoce postavenými osobami se nakonec společnost nepodařilo podvody utajit a musela na nátlak veřejnosti, které se čím dál více zabývaly jejím případem, vyhlásit bankrot. Společnost Skanska naopak používala k zakrytí ztrátových zakázek účetní standardy, kdy se tržby generovaly z nákladů a plánované ziskové marže. Takové podvodné jednání bylo snadno odhaleno důkladným externím auditem, který by proveden při změně vedení. Ztráta nebyla natolik vysoká jako u společnosti Enron, takže nemusela vyhlásit bankrot a dále funguje. Ve společnosti Skanska nebyl nikdo finančně potrestán, ani odsouzen k odnětí svobody jako tomu bylo u společnosti Enron. V tomto vidí autorka jeden z hlavních důvodů neustálého páchaní podvodného jednání v České republice. Zpřísnění trestů v podobě vysokých finančních pokud a odnětí svobody i na několik desítek let jako je tomu v zahraničí, vidí autorka jako jeden ze způsobů, jak se pokusit snížit výskyt podvodného jednání. Jedna ze společností, která se zabývá průzkumem hospodářské kriminality ukazující právě výskyt podvodného jednání je firma Price Waterhouse Cooper LLC. V této bakalářské práci autorka rozebírala průzkumy hospodářské kriminality v roce 2011 a v roce 2013, kde srovnávala výsledky v jednotlivých le-

tech na území České republiky, střední a východní Evropy či celosvětově. Z průzkumu vyplývá, že se jedná o závažný problém s rostoucí tendencí. Neustále zůstává na prvním místě majetková zpronevěra, která je považována za nejčastější typ. Za největší hrozbu se považuje počítačová kriminalita, která se u nás vyskytuje ve větším měřítku jak ve východní a západní Evropě či celosvětově. Autorka s tímto plně souhlasí, neboť je prokázáno, že společnosti jsou čím dál více závislé na počítačích ať už ve formě počítačové komunikaci s obchodními partnery či využívání moderních aplikací. Pachatelem nelegálního jednání je interní pracovník v podobě řadového zaměstnance či manažera pracující ve společnosti 3- 5 let ve věku 30-40 let, jehož motiv je nacházen ve snaze zakrýt ztrátu nebo docílit nedosažitelných cílů. Nízká tolerance k podvodům, špatné vedení managementu či nedostatečná kontrola ze strany vedoucího pracovníka dává pachateli příležitost dopustit se podvodného jednání. Nebezpečí přichází i ze strany zástupců, zprostředkovatelů či zákazníků, jež jsou pro společnost externími pachateli. Odhalení není v některých případech vůbec jednoduché. Společnosti se ale snaží s hospodářskou kriminalitou bojovat a používají mnoho způsobů k odhalení, mezi které v České republice patří systémy řízení rizik, interní audit a interní varování či pomocí automatického hlášení podezřelých transakcí. Ve světě se využívá např. rotace zaměstnanců či datové analýzy, které jsou navrženy v manuální příručce jako způsob pro odhalování. Tresty jsou v České republice velice mírné. Většinou se jedná pouze o propuštění pachatele, které není dle autorky vůbec demotivující, a proto navrhuje v manuální příručce i zpřísnění trestů ve formě vysokých finančních pokut a odnětí svobody dle závažnosti případu, neboť takové nelegální jednání má na společnost hluboký dopad ve formě vysokých finančních ztrát dosahující až několik milionů korun.

Samotná navržená manuální příručka sloužící auditorům a správci daní pro snadnější odhalování nelegálního jednání, která je cílem této práce, je postavena na třech kapitolách zabývajících se vnitřním a vnějším prostředím společnosti a finanční stránkou podniku. Vnitřní prostředí společnosti je z pohledu interního auditu zaměřena na personální oddělení a IT oblast kde autorka navrhuje především kontrolu zaměstnanců při výběrovém řízení a na pracovišti pomocí monitorování. Finanční část podniku je nejvíce napadanou oblastí interními i externími pracovníky a zde se autorka zabývá problematikou kontroly majetku, zásob, peněžních prostředků, příjmů a výdajů, nákladů a výnosů. Do vnějšího prostředí byla zahrnuta kontrola odběratelů a dodavatelů, pohledávek a závazků a kontrola z pohledu správce daně. Manuální příručka kromě oblastí, na které se musí interní a externí auditoři zaměřit, obsahuje v některých případech i možné zlepšení jak takovému podvodnému jednání zabránit. Jako prevenci považuje autorka zlepšení povědomí zaměstnanců o výskytu podvodného jednání, zpřísnění trestů, rozdělení pravomoci a odpovědnost mezi více osob, striktnější standardy a mnohé další. Z pohledu externích auditorů vidí hlavní nedostatek v nedostatečné znalosti o kreativním účetnictví či neexistenci instituce zabývajících se přímo touto problematikou.

Autorkou navržená manuální příručka sice nevyřeší problém kreativního účetnictví, ale bude nápomocná interním a externím auditorům i správci daně se

zaměřit na nejrizikovější oblasti, což považuje za správný krok ke snížení výskytu hospodářské kriminality.

6 Literatura

Odborná literatura:

- ČASTORÁL, Zdeněk. Ekonomická kriminalita a management. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. 352 s. ISBN 9788074520051.
- FRYŠTÁK, Marek. *Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN 978-80-87071-18-2.
- CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. Vysokoškolské učebnice. ISBN 80-86898-13-X.
- JONES, Michael. *Creative accounting, fraud, and international accounting scandals*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2011.
- KOVANICOVÁ, D. Finanční účetnictví: světový koncept IFRS/IAS. 5., aktualiz. vyd. Praha: BOVA POLYGON, 2005, ix, 526 s. ISBN 80-727-3129-7.
- KRUPOVÁ, L. Kreativní účetnictví: Zneužívání účetnictví - možnosti a meze. Komora auditorů ČR, 2001. Dostupné z: http://www.kacr.cz/Data/files/pdf/casopis_auditor/rocnik_2001/6_2001_mim_pil.pdf
- LEE, T. A. *Financial reporting and corporate governance*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons Inc., c2006. ISBN 0-470-02681-2.
- MOLÍN, Jan. Protiprávní jednání z pohledu profesní odpovědnosti auditorů, daňových poradců a účetních. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 188 s. ISBN 9788073576004.
- RIAHI-BELKAUI, Ahmed. *Accounting theory*. 5.ed., Reprint. London: Thomson, 2005. ISBN 1844800296.
- SCHIFFER, Vladimír. Vnitřní kontrolní systém: významný nástroj ochrany majetku a hospodaření účetních jednotek. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009. 223 s. Téma. ISBN 9788073574369.
- VOLKÁNOVÁ, Zdenka. Podvody v účetnictví firem: jak se jim bránit. Praha: Linde Praha, 2014. 189 s. Praktická ekonomická příručka. ISBN 9788072019458.
- ZUZÁK, Roman a Martina KÖNIGOVÁ. *Krizové řízení podniku*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2009. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3156-8.

Elektronické zdroje:

- Auditor: Hospodářská kriminalita a její "evoluce"*. 2014, **XXI**(5). ISSN 1210-9096.
- Arthur Andersen čelí kvůli Enronu žalobě. In: *Ekonomika.idnes.cz* [online]. Praha: MARFA, 2002 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/arthur-andersen-celi-kvuli-enronu-zalobe-fpa/ekoakcie.aspx?c=A020311_144904_ekoakcie_ven

- Americký sen energetické firmy Enron skončil bankrotem. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. Washington: Česká televize, 2011 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1206300-americky-sen-energeticke-firmy-enron-skoncil-bankrotem>
- BROŽ, Vladimír. Zákon Sarbanes-Oxley – regulatorní nástroj corporate governance s celosvětovým dosahem (1. část). In: *Governance.cz* [online]. Praha, 2013 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: [http://www.governance.cz/cs/corporate-governance/pravni-aspekty-a-regulace/zakon-sarbanes-oxley---regulatorni-nastroj-corporate-governance-s-celosvetovym-dosahem--\(1.-cast\)_s564x8824.html](http://www.governance.cz/cs/corporate-governance/pravni-aspekty-a-regulace/zakon-sarbanes-oxley---regulatorni-nastroj-corporate-governance-s-celosvetovym-dosahem--(1.-cast)_s564x8824.html)
- BRUBAKER CALKINS, Laurel. Enron's Skilling to Leave Prison in 2017 as Sentence Cut. In: *Bloomberg.com* [online]. Houston: Bloomberg LT, 2013 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2013-06-21/enron-s-skilling-sentence-reduced-to-14-years-by-judge>
- Bývalý hlavní účetní Enronu půjde na více než pět let do vězení. In: *Finance.cz* [online]. Houston: Finance media, 2006 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/81316-byvaly-hlavni-ucetni-enronu-pujde-na-vice-nez-pet-let-do-vezeni/>
- Celosvětový průzkum hospodářské kriminality 2016: Česká republika. Price-WaterHouseCoopers [online]. 2016 [cit. 2016-12-17]. Dostupné z: <http://www.pwc.com/cz/cs/hospodarska-kriminalita/index.html>
- DADÁK, Michal. Enron: Právní důsledky legendárního amerického podvodu. In: *Lawportal.cz* [online]. Brno: Authentic Themes, 2013 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.lawportal.cz/enron-pravni-dusledky-legendarniho-americkeho-podvodu/>
- Enron Scandal: The Fall of a Wall Street Darling. In: *Investopedia.com* [online]. Houston: Investopedia, LLC, 2016 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.investopedia.com/updates/enron-scandal-summary/>
- HN: Skanska čelí účetnímu skandálu v třinecké divizi. In: *Finance.cz* [online]. Praha: Finance media, 2006 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/65188-hn-skanska-celi-ucetnimu-skandalu-v-trinecke-divizi/>
- Is Enron Overpriced? In: *Money.cnn.com* [online]. New York: Cable News Network, 2006 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: http://money.cnn.com/2006/01/13/news/companies/enronoriginal_fortune/
- NEHRAMS2020. Enron stock price from August 23, 2000 to January 11, 2002. In: Wikimedia Commons [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 10 August 2009, last modified on 13 July 2015 [cit. 2016-12-27]. Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:EnronStockPriceAug00Jan02.jpg>

- MATOCHA, Pavel. Půlmiliardový podvod. In: *Euro.cz* [online]. Praha: Mladá fronta, 2006 [cit. 2016-11-03]. Dostupné z: <http://www.euro.cz/byznys/pulmiliardovy-podvod-793407>
- Navzdory krizi skupina Skanska v České a Slovenské republice zvýšila zisk. In: *Konstrukce.cz* [online]. Ostrava: KONSTRUKCE Media, 2010 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.konstrukce.cz/clanek/navzdory-krizi-skupina-skanska-v-ceske-a-slovenske-republice-zvysila-zisk/>
- NYKL, Petr. *Příčiny bankrotu společnosti Enron* [online]. Praha, 2010 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: https://www.vse.cz/vskp/27911_priciny_bankrotu_spolecnosti_enron. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce Petr Marek.
- O nás: Základní informace o společnosti. *Skanska.cz* [online]. Praha: Skanska, 2015 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.skanska.cz/cz/O-nas/Zakladni-informace-o-spolecnosti/>
- O nás: Významné ocenění. *Skanska.cz* [online]. Praha: Skanska, 2014a [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.skanska.cz/cz/O-nas/Vyznamna-ocenni/>
- O nás: Výsledky. *Skanska.cz* [online]. Praha: Skanska, 2014b [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.skanska.cz/cz/O-nas/Vysledky/>
- PAVLÍK, Matěj. Enron & Worldcom: bankroty, které pohnuly Amerikou [online]. [B.r.] [Cit. 2016-11-02]. Dostupné z: http://www.mpavlik.com/dokumenty/enron_mpavlik.doc
- Skanska: Our history. *Group.skanska.com* [online]. Stockholm: Skanska, 2016 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://group.skanska.com/about-us/our-history/>
- Skanska loni zvýšila provozní zisk o 150 procent na 353 mil. Kč. In: *Ceskenoviny.cz* [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/skanska-loni-zvysila-provozni-zisk-o-150-procent-na-353-mil-kc/1311519>
- Společnost Skanska sanuje problémy z minulosti. In: *Skanska.cz* [online]. Praha: Skanska, 2012 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.skanska.cz/cz/news-and-press/display-news/?nid=xHDx1IZR>
- SMRČKA, Luboš. Skanska aneb Český Enron podruhé. In: *Investujeme.cz* [online]. Praha: Fincentrum, 2014 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.investujeme.cz/skanska-aneb-cesky-enron-podruhe/>
- Zemřel zakladatel Enronu Kenneth Lay. In: *Ekonomika.idnes.cz* [online]. Praha: MAFRA, 2006 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/zemrel-zakladatel-enronu-kenneth-lay-ds9-/ekonomika.aspx?c=A060705_201255_ekonomika_ven
- ŽILOVÁ, Denisa. PwC: Hospodářská kriminalita zasáhla každou druhou firmu v ČR. In: *Pravniradce.ihned.cz* [online]. Praha: Ekonomika, 2014 [cit. 2016-12-17]. Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-61838700-pwc-hospodarska-kriminalita-zasahla-kazdou-druhou-firmu-v-cr>

- walaumana. Enron Scandal In: *YouTube* [online]. 5.6.2013 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Mt2O1bH8pvw>
- 1997 Enron. Fortune 500 [online]. [New York: Time, b.r.] [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: http://archive.fortune.com/magazines/fortune/fortune500_archive/snapshots/1997/478.html
- 1998 Enron. Fortune 500 [online]. [New York: Time, b.r.] [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: http://archive.fortune.com/magazines/fortune/fortune500_archive/snapshots/1998/478.html
- 1999 Enron. Fortune 500 [online]. [New York: Time, b.r.] [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: http://archive.fortune.com/magazines/fortune/fortune500_archive/snapshots/1999/478.html
- 2000 Enron. Fortune 500 [online]. [New York: Time, b.r.] [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: http://archive.fortune.com/magazines/fortune/fortune500_archive/snapshots/2000/478.html
- 2001 Enron. Fortune 500 [online]. [New York: Time, b.r.] [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: http://archive.fortune.com/magazines/fortune/fortune500_archive/snapshots/2001/478.html?iid=sr-link9
- 2001 Full list. Fortune 500 [online]. [New York: Time, b.r.] [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: http://archive.fortune.com/magazines/fortune/fortune500_archive/full/2001/
- 2002 Enron. Fortune 500 [online]. [New York: Time, b.r.] [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: http://archive.fortune.com/magazines/fortune/fortune500_archive/snapshots/2002/478.html

Zákon

Česká republika. Zákon o účetnictví. In: č. 563/1991 Sb. 1991